

La inclusió d'infants de segon cicle d'Educació Infantil amb discapacitat auditiva profunda a l'escola ordinària d'agrupament en modalitat bilingüe i bicultural

- Guia orientativa dirigida a mestres-

Sonia Aran Valero

Treball Fi de Grau – 4t Grup J (matí)
Tutor: Miquel Àngel Prats

Barcelona, 12 de setembre de 2016

Grau d'Educació Infantil
Facultat de Psicologia, ciències de l'educació i de l'esport
Universitat Ramon Llull

Índex

Resum / Abstract i paraules clau / key words	3
1. Introducció.....	4
2. Marc teòric.....	5
2.1.La sordesa.....	5
2.2.Educació inclusiva.....	8
2.3.Educació amb alumnes sords	11
2.3.1.Educació bilingüe i bicultural.....	13
3. Disseny.....	15
3.1.Objectius.....	15
3.2.Mètode.....	16
3.3.Procediment.....	16
3.4.Participants.....	16
3.5.Instrument.....	17
4. Resultats.....	17
5. Discussió de resultats	19
6. Conclusions.....	25
7. Referències bibliogràfiques.....	26
7.1.Recursos i materials d'interès.....	30
ANNEXOS.....	31

**La inclusió d'infants de segon cicle d'Educació Infantil amb
discapacitat auditiva profunda a l'escola ordinària
d'agrupament en modalitat bilingüe i bicultural**

**Children's inclusion in the second cycle of Infant Education
with profound hearing impairment in regular school
clustering method in a bilingual and bicultural setting**

Sonia Aran Valero

Universitat Ramon Llull – FPCEE Blanquerna

soniaav@blanquerna.url.edu

Resum

Actualment les persones amb discapacitat auditiva són una minoria lingüística que sovint passa desapercebuda. Tot i haver-hi cada cop més respecte per la diversitat lingüística i també disposar d'una gran quantitat d'estudis que permeten aprofundir -o si més no, acostar-se una mica més al coneixement d'aquesta discapacitat- existeix un cert desconeixement de què és la llengua de signes, per a què serveix i què aporta l'aplicació d'aquesta en l'educació de l'Infant sord.

El present article mostra una base teòrica per tal de resoldre aquest desconeixement i, en conseqüència, un conjunt d'orientacions epistemològiques i metodològiques dirigides a mestres, per incloure infants de segon cicle d'Educació Infantil amb discapacitat auditiva profunda a l'escola ordinària d'agrupament en modalitat bilingüe i bicultural.

Paraules clau: inclusió, discapacitat auditiva, educació sorda, bilingüisme (llengua de signes/llengua oral), biculturalitat (comunitat sorda/comunitat oient).

Abstract

Currently the hearing impaired are a linguistic minority that often goes unnoticed. Despite increasing respect for linguistic diversity and having a lot of studies to deepen -or at least to shed light on this disability- there is a certain lack of knowledge about what is the sign language, what is its purpose and what brings to the education of the deaf children upon its application.

This paper shows a theoretical background to bring awareness on the subject and, consequently, a set of epistemological and methodological guidelines aimed at teachers, to include children in the second cycle of Infant Education with profound hearing impairment in regular school clustering method in bilingual and bicultural setting.

Key words: inclusion, hearing impairment, deaf education, bilingual (sign language/oral language), bicultural (deaf community/listener community).

1. Introducció

La diversitat és un fet natural del món, no existeixen dues persones idèntiques, s'ha d'acceptar i viure-ho com una situació d'aprenentatge enriquidor. És un dret rebre una educació en igualtat de condicions, on és necessari reconèixer i ajustar-se a les necessitats d'aprenentatge individuals de cada alumne "una escola per a tots". No hi ha raons per separar a un alumne de la seva educació comuna, tots tenen les mateixes necessitats. Els alumnes que tenen discapacitats o certes dificultats no són una excepció. Si anem cap a una mirada segregadora d'escoles, estarem ensenyant als nens a tenir por, a ignorar, a crear prejudicis, a no comprendre la realitat del món en el qual viuen, a no saber viure en societat.

La motivació principal per realitzar aquest treball ha estat fruit d'observar i viure amb pares amb discapacitat auditiva profunda on la seva educació no ha sigut de qualitat, on avui dia tenen dificultats per desenvolupar-se personalment i socialment i on la seva plena inclusió en la societat no està sent possible a causa de les barreres comunicatives amb les persones oients.

L'educació de les persones sordes, com bé veurem més endavant, ha recorregut un llarg camí per conquerir el dret a l'educació i el reconeixement de la Llengua de Signes. Debats que encara persisteixen sobre com incorporar a les persones sordes en l'educació; quin és el model educatiu i comunicatiu més efectiu per desenvolupar el concepte d'inclusió; com relacionar la llengua de signes amb altres llengües; que es creen per un desconeixement en la utilització de la Llengua de Signes i una falta de formació.

Per tots els adults i nens sords que no han pogut rebre una educació inclusiva de qualitat, la nostra finalitat és justificar com i per què és important compartir educació inclús tenint dues llengües totalment diferents, una verbal i l'altre gestual. Un segon propòsit ha estat conèixer més a fons les característiques específiques de l'alumnat sord que permeten un desenvolupament lingüístic, cognitiu, social i emocional i, per tant, les necessitats educatives que plantegen. En aquest sentit, s'ha elaborat una guia inclusiva, amb orientacions adequades a aquestes necessitats, dirigida a mestres que tenen en les seves aules infants amb sordesa profunda. Així doncs, els alumnes sords i oients compartiran la mateixa realitat educativa, s'enriquiran uns amb els altres des de la igualtat d'oportunitats, partint d'un currículum global, en el que convergeixen dos codis comunicatius: la llengua oral i la llengua de signes (educació bilingüe); i dues cultures: sorda i oient (educació bicultural).

2. Marc teòric

2.1. La sordesa

La pèrdua d'audició és una de les discapacitats que afecten amb més freqüència a la nostra població. Concretament a Espanya, es calcula un total d'1.064.000 persones sordes amb algun tipus de discapacitat auditiva, segons les últimes dades recollides per l'enquesta de l'Institut Nacional d'Estadística (INE, 2008) en el seu estudi "EDAD 2008".

El tema de la sordesa ha generat, i està generant, com veurem al llarg de l'article, una gran quantitat d'estudis que permeten aprofundir a la comprensió de les seves derivacions tant emocionalment, com lingüísticament, cognoscitivament o socialment. Això comporta un aspecte positiu d'àmbit general, que és el coneixement de la sordesa per part de la societat des d'una perspectiva sociològica més que mèdica¹. Així, per exemple, idees com ara considerar totes les persones sordes com si fossin mudes o ineducables, o associar el sord amb el deficient mental, etc (Llombart, 2013), ja no tenen cap rellevància.

Avui dia podem dir que la comunitat sorda es defineixen no per al que els falta "l'audició", ni pel que no són "oients", sinó pel que són, persones amb capacitat que comparteixen amb altres semblants una llengua viva, una història i una cultura pròpia; que els confereix una identitat que ha de ser acceptada i reconeguda en una societat que vetlli per la igualtat en la diversitat (Domínguez, 2009).

La llengua pròpia de la comunitat sorda esdevé un instrument natural de pensament i comunicació, una senya d'identitat. Aquesta es percep per la vista i es produeix amb les extremitats superiors, el cap, la cara i el tronc. El seu reconeixement com a llengua no es va produir fins a finals del segle XX i principis del XXI², principalment a causa de la discriminació social de les persones que la feien servir i del desconeixement de les seves característiques entre els lingüistes.

Des de fa més de 40 anys, l'evidència científica demostra que les comunicacions gestuals entre les persones sordes responen a unes estructures internes que tenen tanta riquesa com qualsevol altra llengua oral. En molts casos segueix dominant el desconeixement d'aquesta realitat (Federació de persones sordes de Catalunya [FESOCA] i Generalitat de Catalunya, 2015; Laboratori de llengua de signes catalana [LSC -Lab], s.d.).

S'afirma que la varietat de llengües en un territori contribueix a enriquir-ne el patrimoni cultural i lingüístic. Tot i això, les llengües de signes (LS) no solament són minoritàries, sinó que a més s'han vist marginades i envoltades de prejudicis. Aquesta situació ha canviat en molts països, com el nostre, i la llengua de signes, tot i que encara no s'ha aconseguit una plena normalització, s'està fent cada vegada més present en moltes àrees on abans estava absent.

---

¹ Vegeu Annex 1, pp.31-32; o bé el següent link: <http://www.xtec.cat/~cllombart/desfigurat/perspectives.htm>

² Vegeu Annex 2, pp.33-34

Al contrari del que es creu sovint, l'LS no és una llengua única ni universal, sinó que cada comunitat lingüística i cultural ha desenvolupat la seva pròpia llengua de signes en funció dels contextos geogràfics i socials (Centre de Recursos Educatius per a Deficients Auditius [CREDA] Jordi Perelló, 2014). A l'Estat espanyol, per exemple, en trobem dues de diferenciades: la llengua de signes espanyola (LSE) i la llengua de signes catalana (LSC).

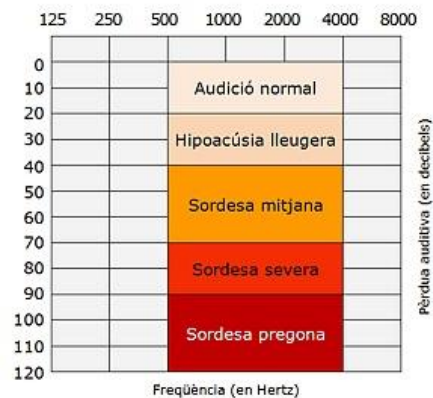
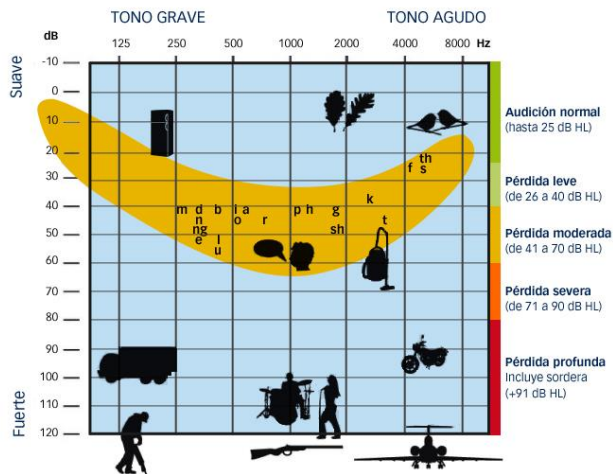
Actualment a Catalunya (Generalitat de Catalunya, 2014) hi conviu juntament amb el català i el castellà l'LSC que, tot i no sentir-se, l'utilitzen unes 25.000 persones, dels quals 12.000 són sordes. Aquesta llengua compta amb un marc legal (Llei 27/2007, 2007; Llei 17/2010, 2010) que té com a objectiu el reconeixement, dret d'ús, l'aprenentatge, la docència, la recerca i la interpretació.³

El caràcter temporal o definitiu de la sordesa, la seva localització, el moment de la seva aparició i el grau són factors determinants a l'hora d'establir les repercussions que la pèrdua d'audició genera a una persona.

- 1) Es distingeixen dos grans grups segons la localització de la part afectada:
  - Pèrdues auditives que afecten l'orella externa o l'orella mitjana, s'anomenen de transmissió (també dites conductives o de conducció).
  - Pèrdues auditives que afecten l'orella interna o el nervi auditiu, s'anomenen neurosensorials (també dites de percepció).
- 2) Segons el moment d'aparició:
  - Prelocutiva, quan la sordesa apareix abans dels 2 anys. Les dificultats per apropiarse d'una llengua oral (LO) seran més grans perquè caldrà fer-ho afrontant el handicap de no poder comptar amb la plena funcionalitat auditiva.
  - Perilocutiva, s'inicia quan encara no està acabat el procés d'assoliment de la llengua, entre els 2 i els 5 o 6 anys.
  - Postlocutiva, apareix a partir dels 6 anys, després de què gran part del llenguatge estigui desenvolupat i assolit; fent que tingui un impacte menys greu.
- 3) Segons el grau de pèrdua auditiva (GPA) permet classificar les sordeses atès el valor numèric de la pèrdua obtinguda:

---

³ Vegeu Annex 2, p.35

Font: Audiopacks . (s.d.). Recuperat a [http://www.audiopacks.es/contingut/m_pujadocuments/documents/images/AP_grados\(1\).jpg](http://www.audiopacks.es/contingut/m_pujadocuments/documents/images/AP_grados(1).jpg)

Font: Llombart, C. (2013). Recuperat a <http://www.xtec.cat/~cllombart/graus/grafics/gpa.jpg>

És previsible que a major grau de pèrdua auditiva i a menor edat d'aparició les repercussions siguin més notables. I és que no només existeixen factors intrínsecs a cada nen sinó que també influeix una gran diversitat de variables relacionades, com les que ens pauta Llombart (2013):

- Les característiques personals.
- La dinàmica familiar en la importància de què es doni una acceptació de la sordesa i una actitud comunicativa ajustada.
- L'estimulació lingüística adequada per desenvolupar el llenguatge i la comunicació, ja sigui mitjançant l'LS, la llengua oral (LO) més les ajudes auditives (audiòfons, implants...), o amb tot plegat.
- L'escola ha d'aportar les estratègies i recursos per facilitar els aprenentatges i el desenvolupament integral de tot l'alumnat.
- El grau de desenvolupament de la societat.

El resultat de la interacció de totes aquestes variables donarà la mesura de la repercussió de la sordesa en cada cas concret.

Segons Acosta (2006) el grau de pèrdua auditiva és el factor de major influència en l'evolució lingüística, cognitiva i social dels nens sords. En el cas d'una hipoacúsia lleu les repercussions també són lleus, però a mesura que la pèrdua auditiva es va fent més gran, la capacitat d'entendre allò que s'escolta va quedant progressivament més afectada. En la taula que proposa Llombart (2013) en l'apartat "ser sord no suposa només sentir menys" s'expressen els possibles efectes relacionats amb els aspectes comunicatius segons els diversos graus de pèrdua auditiva.

Des del punt de vista del desenvolupament cognitiu-lingüístic l'infant sord presenta un nivell intel·lectual semblant al dels seus companys oients malgrat les seves dificultats auditives. No obstant això, el dèficit lingüístic i comunicatiu pot presentar cert retard si no s'intenta que la informació arribi per vies complementàries (Cort i Sánchez, 1997).

Per altra banda, des del desenvolupament socioafectiu segons Acosta (2006) els nens sords tenen serioses dificultats per integrar-se socialment fora de l'aula. Aquest fet requereix més interaccions verbals, casuals i espontànies, que els sords no poden afrontar a causa de les enormes barreres de comunicació existents. En conseqüència, els alumnes sords tendeixen a relacionar-se entre ells. És per això que CREDA Jordi Perelló (2014) proposen que s'han de potenciar situacions comunicatives satisfactòries i d'interacció, tant a l'aula com en altres espais més lúdics, que puguin ajudar aquests alumnes a establir comunicació amb els companys oïdors.

La detecció i el diagnòstic precoç de la sordesa suposa el primer pas per arribar a un tractament eficaç. Els dèficits lingüístics dels nens sords poden ser reduïts o eliminats si ells reben un entrenament lingüístic primerenc apropiat.

2.2. Educació inclusiva

Avui dia veiem les nostres aules repletes d'un alumnat, que difereix per raons ètniques, lingüístiques, econòmiques o de rendiment acadèmic, entre d'altres. Estem vivint un moment sociohistòric en el qual es valora l'atenció a la diversitat com un element essencial dins del sistema educatiu. La diversitat ens obliga a identificar i posar en pràctica les millors formes d'acció per a l'educació de tots els alumnes (Acosta, 2006). Les diferències individuals han de ser conegudes i tingudes en compte a l'hora de planificar, desenvolupar i avaluar una proposta curricular que s'adapti a les mateixes i que permeti a l'alumne aprendre; però això s'ha de fer compatible amb desenvolupar en els alumnes i en els professors una actitud positiva cap a la diversitat, sent aquest (Echeita i Duk, 2008) un dels objectius bàsics que es persegueix amb l'educació inclusiva. Hem de contribuir a una educació de qualitat realment inclusiva, des del ple convenciment que és el camí per a la construcció d'una societat més humana, rica i diversa. En paraules de Pujolàs:

La única forma de aprendre a conviure juntes persones diferents es ofrenciéndoles la oportunidad de educarse juntas, a pesar de sus diferencias personales, en un mismo centro y en una misma aula (Pujolàs, 2010:39).

El dret a l'educació, segons el principi 7 de la Declaració Universal dels Drets dels Infants (ONU, 1959); juntament amb la Declaració de Salamanca (UNESCO, 1994); la Llei 2/2006, 2006; i l'article 81 de la Llei 12/2009, 2009; exigeix garantir que tots els alumnes independentment del seu origen i característiques, tinguin accés a l'educació comuna, de qualitat i amb igualtat d'oportunitats⁴. Són, justament aquests tres elements els que defineixen la inclusió educativa autors com Echeita i Duk (2008); Giné, Duran, Font i Miquel (2009). Afirmen que avançar cap a la inclusió suposa, per tant, reduir les barreres que impedeixen o dificulten l'accés, la participació i l'aprenentatge de qualitat; amb especial atenció en els alumnes més vulnerables o desfavorits, per ser aquests els que estan més exposats a situacions d'exclusió i els que més necessiten l'educació, d'una bona educació. Podríem dir doncs, que la inclusió educativa és un requisit del dret a l'educació que implica la superació de tota forma de discriminació i exclusió educativa.

Si de debò s'avança cap a la inclusió, com es proclama en la legislació educativa, no hi hauria encara tants centres específics d'educació especial; ni es donaria, com es dona, una concentració d'alumnes amb una determinada discapacitat en un centre ordinari especialment preparats per a ells; ni els mestres d'educació especial atendrien fora de l'aula ordinària; ni "s'orientaria" a les famílies a determinats alumnes cap a altres centres, argumentant que disposen de més recursos i en ells estaran millor atesos. Com afirma Acosta (2006) encara ens queda un llarg camí per aconseguir pràctiques per a una educació en i per a la diversitat als centres educatius.

Així doncs, optar per una educació inclusiva és donar a tots els nens, fins i tot als que tenen discapacitats més greus, l'oportunitat i el dret garantit de poder assistir a l'escola comuna. Es poden contemplar alternatives com marca Pujolàs (2010), però només eventualment i quan s'hagin fet tots els esforços per fer factible la seva atenció a la classe comuna; i sempre aquestes alternatives representin un millor benefici per a l'alumne. D'acord amb Cort i Sánchez:

La inclusió millorarà quan coincideixin alumnes amb necessitats educatives especials i la resta d'alumnat en les mateixes aules, on han de rebre resposta adequada segons les seves necessitats, eliminant programes externs de suport i recuperació (Cort i Sánchez, 1997:110).

El debat sobre el model educatiu més efectiu per desenvolupar el concepte d'inclusió en el cas dels alumnes sords ha estat i és en l'actualitat l'origen d'una gran controvèrsia (Domínguez, 2009). Els autors que s'oposen a la inclusió dels alumnes sords en centres ordinaris, argumenten la dificultat de desenvolupar l'LS i la identitat dels nens sords dins dels centres educatius amb majoria d'alumnes oients (Stinson i Lang, 1994). Els problemes que assenyalen se situen en la manca de professors que coneguin i dominin l'LS i la utilitzin de forma efectiva en els

---

⁴ Vegeu Annex 2, pp.34-35

processos d'ensenyament-aprenentatge d'aquests alumnes; en les dificultats per interactuar al no compartir un codi comunicatiu; així com en les dificultats per seguir el ritme d'aprenentatge.

No obstant això, el terme d'inclusió ha evolucionat i avui sabem que la discapacitat en l'àmbit escolar s'està deixant de veure com una cosa individual, per ser vista com una construcció social. És el context amb les seves actituds i les seves pràctiques concretes el que, en bona mesura, crea les dificultats i els obstacles que impedeixen o disminueixen les possibilitats d'aprenentatge de determinats alumnes. Són les anomenades barreres per a l'aprenentatge i la participació que assenyalen els experts (Alonso i Echeita, 2006). D'aquesta manera, destacar que l'important no és el lloc físic en què es troben els nens sords, sinó la capacitat dels sistemes educatius per trobar solucions adaptades a les característiques d'aquests, que permetin el seu desenvolupament lingüístic, emocional, social i acadèmic (Domínguez, 2009).

Per (FESOCA, 2013), l'educació és una de les seves prioritats; pel que fa a la qualitat educativa i accessibilitat als continguts curriculars, com també de les informacions que succeeixen a l'aula. Creuen en l'educació inclusiva per l'alumnat sord, disposant dels recursos lingüístics, humans i tècnics necessaris per a què qualsevol alumne sord tingui un accés ple, en igualtat de condicions i d'oportunitats.

La formació del professorat constitueix un dels pilars fonamentals per a la construcció d'escoles inclusives. Per aquesta raó, els professionals de l'educació haurien de dedicar un major esforç a augmentar i millorar les oportunitats perquè tots els alumnes puguin participar en les activitats. Autors com Acosta (2006); Claustre, Gomar, Palmés i Sadurní (2010); Robles (2012); destaquen alguns aspectes que els professionals haurien de tenir en compte quan eduquen a alumnes sords: l'ús de l'LS a les classes; oferir oportunitats perquè els alumnes sords puguin tenir experiències socials positives a l'escola; incrementar els serveis de suport, els recursos humans, mitjans i materials didàctics necessaris; adaptar la dinàmica establerta a l'aula, plantejant una metodologia que afavoreixi els processos d'interacció entre sords i oients i entre els mateixos sords; millorar la formació per a tot el personal de l'escola, entre d'altres.

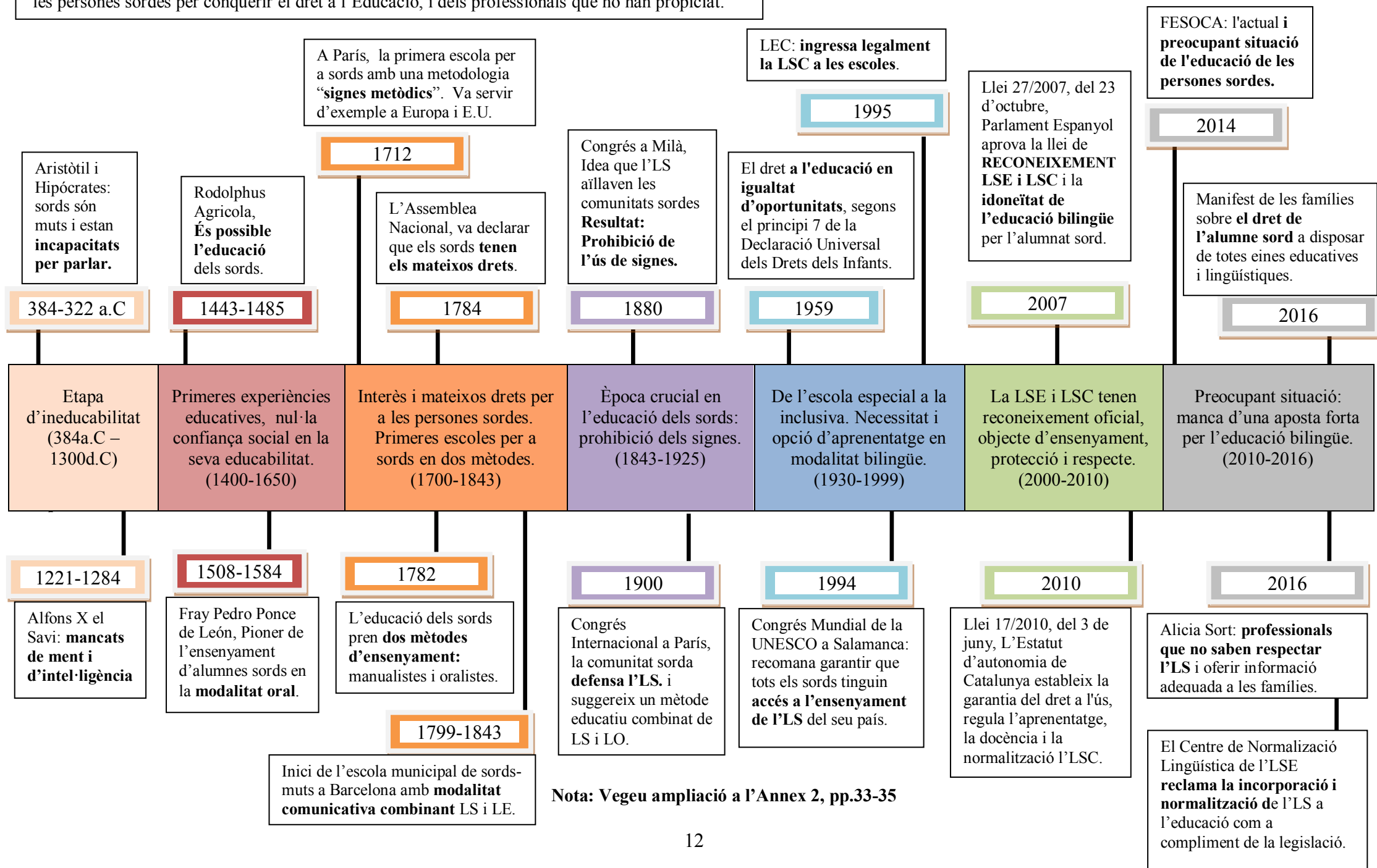
Segons Acosta (2006) la comunicació i el currículum es comencen a veure com un autèntic repte pels educadors amb alumnes sords a les seves aules. El repte que proposa Strong (1988) és pensar en com poder vèncer les barreres de comunicació i en com facilitar el llenguatge perquè el sord pugui aconseguir un desenvolupament cognitiu i social adequat, així com una comunicació fluida tot afavorint la seva plena inclusió.

2.3. Educació amb alumnes sords

Revisant la història de l'educació de l'alumnat sord ens adonem que cada època històrica ha anat variant segons la conceptualització que la societat tenia en relació a la sordesa. Així quan es pensava que les persones sordes tenien escasses possibilitats educatives i lingüístiques, se'ls va oferir programes educatius molt limitats. En canvi, posteriorment, les societats més avançades que han cregut en la seva educabilitat plena han apostat per eliminar progressivament les barreres de comunicació; ja que com afirma Llombart (2013) no totes les seves suposades "limitacions" són degudes a la sordesa, sinó que algunes són la conseqüència de la manca d'adaptació de la societat a les seves característiques personals i necessitats com per exemple, quan no se'ls proporciona la informació d'una manera que els sigui accessible.

Fins al segle XIV les persones sordes es van considerar ineducables. L'escola s'havia centrat en el monolingüisme oral deixant aïllats a tots aquells que no podien accedir a aquest llenguatge. A principis del segle XVI apareixen les primeres experiències amb un nou enfocament en modalitat oral per l'educació del nen sord. Aquesta educació va evolucionar durant els segles XVIII-XIX introduint i combinant algunes metodologies educatives amb l'ús de signes. A partir del 1880 amb el Congrés de Milà es va produir un retrocés fent que la major part de centres educatius s'orientessin cap a una pràctica oralista, prohibint l'ús de signes. A finals del segle XX, amb el Congrés Mundial de la UNESCO a Salamanca, fins a l'actualitat, es va continuar amb la mateixa línia del segle XVIII, defensant i reconeixent l'ensenyament amb la llengua de signes. En els darrers anys, han estat moltes les actuacions en l'àmbit legislatiu que s'han realitzat a favor de l'LS on recomanen o regulen la seva inclusió en l'àmbit educatiu. En la següent pàgina podeu veure una línia cronològica que resumeix els fets històrics explicats.

Resum d'un recull lineal dels trets més rellevants que pretenen il·lustrar el camí que han recorregut les persones sordes per conquerir el dret a l'Educació, i dels professionals que ho han propiciat.

Actualment no hi ha una única conceptualització sobre la sordesa; coexisteixen en una mateixa societat diferents models educatius estructurats a partir de conceptes contraposats del que vol dir “ser sord”, i que proposen respostes educatives no coincidents basades en allò que es creu que necessiten. Observi si no opinions plantejades pels següents autors: Domínguez, (2009); Llombart, (2013); Sánchez, (2015). Els dos posicionaments sobre quin és el model comunicatiu més adequat; si els models orals que a partir de l’educació auditiva defensen com a codi comunicatiu i lingüístic la llengua parlada i escrita; i per l’altra, els bilingües defensant la utilització primerenca de l’LS afavorint, segons CREDA Jordi Perelló (2014), el bon desenvolupament lingüístic, comunicatiu i social del nen, que li permetrà, posteriorment, adquirir una segona llengua parlada i escrita.

La Llei 17/2010 de l’administració educativa catalana té una oferta de lliure elecció entre la modalitat educativa oral o bilingüe. En aquest sentit, cal recordar que qui té el dret a decidir el tipus d’educació és la família. La intervenció dels professionals cal entendre-la en el pla del bon assessorament i la col·laboració sobre els diferents sistemes de comunicació que han triat els pares per al seu fill, sense pretendre imposar-los la seva visió personal o convèncer-los d’ella (Llombart, 2013).

En l’àmbit educatiu de l’Estat espanyol les tendències històriques esmentades anteriorment han fet que la modalitat bilingüe sigui avui dia molt minoritària, essent present només a Madrid i a Barcelona. El resultat com bé afirma (Sánchez, 2015) és que actualment la gran majoria de l’alumnat sord es troba en centres ordinaris, amb o sense agrupament, i en modalitat oral.

Tanmateix, està en qüestió que es tracti de projectes plenament bilingües atès que caldria que hi hagués un currículum de l’LS (Sánchez, 2015). Actualment, això no es dona a les escoles que utilitzen l’LS com a llengua vehicular. En aquest sentit, Morales (2008) conclouia, en la seva recerca sobre els centres educatius bilingües amb alumnat sord, que aquest model educatiu és encara lluny de ser considerat plenament bilingüe a l’Estat espanyol, i ella el defineix com a prebilingüe.

2.3.1 Educació bilingüe i bicultural

Respecte a aquest últim punt ens agradaria remarcar un seguit d’idees que justifiquen el motiu de la tria d’aquest model educatiu: d’una banda de Cedillo i Sánchez (2015); i d’altra la professora Trovato on va defensar el passat 11 de març a la conferència organitzada pel grup d’estudis de llengües amenaçades (GELA, 2016):

- L’LS permet a l’Infant d’adquirir una llengua natural des del mateix moment que se li descobreix la sordesa. Per tant, l’LS ha de ser una ‘xarxa de seguretat’, una assegurança. En cas que l’LO no s’adquireixi plenament, l’infant haurà adquirit el llenguatge per mitjà de l’LS, l’única completament accessible per a ell.

- L'LS ajuda a entendre i conèixer, des del primer moment, el que els infants viuen, experimenten, senten; ajuda a articular el pensament.
- Desaconsellar l'ús de l'LSC pot comprometre seriosament l'infant, atès que el fracàs en l'adquisició del llenguatge en els primers anys de vida té un impacte en el desenvolupament psicosocial.
- Una adquisició primerenca i completa de l'LS facilita la posterior adquisició d'altres llengües.
- Tot i que la tecnologia està fent avenços molt ràpids, l'eficàcia d'un implant coclear o un audiòfon és molt diversa, poden fallar o de sobte poden mancar. Com afirma Leal:

Ninguna ayuda técnica ha sido suficiente para que un niño sordo dejara de serlo. Por tanto creemos que puede ser aventurado dejar la educación de nuestros hijos a una sola carta (Leal, 2007: 11).

A Catalunya, l'educació de l'alumnat sord en modalitat bilingüe és relativament recent; les primeres experiències es posen en marxa a partir de la darrera dècada del segle XX. L'escolarització bilingüe i bicultural pretén potenciar les capacitats de l'alumnat sord, mitjançant la utilització en el marc escolar de la llengua de signes com a primera llengua de comunicació i aprenentatge i com a segona, una o més llengües orals (Morales, 2008); a més de conèixer i aprendre'n sobre dues cultures, l'oient i la sorda. Constitueix un repte i, per tant, una tasca difícil en l'educació per dur a terme la presència de dues llengües i cultures en les mateixes condicions i estatus (Robles, 2012).

D'aquesta manera, educar per i en la diversitat pressuposa, en el cas dels sords, la concreció en el currículum d'aquesta diversitat lingüística i cultural. Això comporta, com bé proposa Acosta (2006), que els educadors assumeixin la responsabilitat moral d'aprendre i respectar els llenguatges dels alumnes –en aquest cas l'LSC, la llengua espanyola i la catalana-, així com deixar-se seduir tant per la cultura majoritària com per la de la comunitat sorda. Diu textualment Acosta:

Desarrollar una verdadera sociedad multilingüe y multimodal en la cual todos tengan las mismas oportunidades para acceder a la comunicación, a la cultura y a la igualdad de oportunidades (Acosta, 2006:192).

En l'article (reclamen la incorporació de la llengua de signes, 2016), el Centre de Normalització Lingüística de la Llengua de signes Espanyola (CNLSE) coincideix amb la UNESCO en defensar que la incorporació de qualsevol llengua d'educació sota un enfocament multilingüe i amb criteris de qualitat, és un gest d'equitat que ha de fer-se extensiu a totes les llengües, incloses l'LS.

Són molts els estudis que corroboren els beneficis de la inclusió de l'aprenentatge primerenc de l'LS, i que, no obstant això, no es coneix cap estudi que el seu resultat pugui indicar que el bilingüisme en LS impliqui algun risc o fracàs en els resultats. Així ho confirma l'informe "La lengua de signos española hoy" publicat pel CNLSE (2013).

FESOCA (2015) aposta per l'educació bilingüe, comptant amb el recurs important que proporciona l'LS, a més de la importància d'un bon treball auditiu i oral que ha de ser exhaustiu. La seva visió i missió és que els alumnes sords tinguin una educació realment inclusiva, amb tots els recursos possibles.

En l'actualitat, ja hi ha escoles que intenten fer realitat aquesta estratègia d'inclusió en educació bilingüe i bicultural. A Barcelona trobem, l'escola bressol municipal Forestier, l'escola municipal Tres Pins, l'escola especial Josep Pla i l'Institut Consell de Cent. No obstant això, l'LSC es troba fortament amenaçada per la manca d'una aposta forta per una escolarització bilingüe, com preveu la llei d'LSC; i pels prejudicis que predominen en l'administració envers l'LS, que fan que, per exemple, no s'informi de manera equilibrada als pares sobre l'opció d'oferir als seus infants les dues llengües simultàniament i de manera plena des d'un bon inici de la seva vida. Les últimes reivindicacions i publicacions així ho constaten: Els pares d'infants amb sordesa reclamen que es garanteixi el seu dret a l'aprenentatge (2016); Familias critican "menosprecio" institucional a la lengua de signos catalana (2016); Grup GELA, la llengua més discriminada (2015); Padres de escuela Tres Pins de Barcelona denuncian el abandono lengua de signos (2016).

En definitiva, la conceptualització d'escola bilingüe, com ja hem dit anteriorment, no s'acaba de fomentar perquè hi ha un cert desconeixement de què aporta. Esperem que les justificacions mostrades en el present escrit ajudin a fomentar l'educació bilingüe com a model canònic en el context educatiu d'alumnat amb discapacitat auditiva; ja que, com molts experts consideren, és la millor alternativa per assegurar el correcte desenvolupament lingüístic, social, emocional i cognitiu dels infants sords.

3. Disseny

3.1. Objectius

L'escolarització de l'alumnat sord a l'escola ordinària és un fet; però si bé ja no és qüestionable, sí que ha de perfeccionar constantment. El progrés necessari, tal com proposen alguns autors Silvestre, et al. (2002), essent objectius generals que ens plantejem en la nostra recerca, ha d'anar en dos sentits:

- ✓ Justificar la necessitat d'incloure alumnes amb discapacitat auditiva profunda a les aules ordinàries en modalitat bilingüe i bicultural.

- ✓ Conèixer més a fons les característiques específiques de l'alumnat sord i, per tant, les necessitats educatives que planteja en el seu desenvolupament.

Tenint tot això en compte, podem resumir com a objectiu específic del treball:

- Crear una guia orientativa dirigida a mestres per incloure infants de segon cicle d'Educació Infantil amb discapacitat auditiva profunda en els centres ordinaris d'agrupament en modalitat bilingüe i bicultural.

3.2. Mètode

El mètode d'aquest article, de caràcter exploratori, és una recerca d'estudis per crear una guia prèvia i posteriorment la seva valoració, amb una metodologia qualitativa de diferents experts per tal de dissenyar una guia orientativa final.

3.3. Procediment

En el desenvolupament d'aquesta recerca es caracteritzen quatre fases diferenciades:

- Resoldre els objectius generals, justificats a l'apartat teòric, per una posterior defensa de la proposta específica. Actualment hi ha un diàleg constant, participatiu i obert de diferents experts sobre l'educació bilingüe, així doncs ha estat resolt durant la recerca.
- Cercar un conjunt bibliogràfic d'un ampli espectre de la literatura existent, al voltant de les nostres categories i subcategories, tot recollint i organitzant el màxim d'informacions per tal d'elaborar una guia prèvia adequada ⁵.
- Signar el consentiment informat, realitzar i transcriure les entrevistes qualitatives a experts ⁶ per tal de valorar la guia prèvia.
- Codificar, integrar i relacionar totes les noves aportacions i valoracions ⁷, per crear una guia orientativa final.

	2015			2016				
	octubre	novembre	desembre	gener	febrer	març	abril	maig
1. Elaborar part teòrica (Objectius generals)								
2. Crear guia prèvia								
3. Realitzar i transcriure entrevistes								
4. Crear guia final (Objectiu específic)								

3.4. Participants

Els participants de la investigació són persones vinculades estretament a la dimensió que volem investigar. Per una banda, 9 cerques bibliogràfiques aporten noves idees a la creació d'una guia prèvia; per altra banda, 9 verificadors entrevistats dels quals, el Dr. Jesús Valero ha

⁵ Vegeu Annex 3, pp.38-40

⁶ Vegeu Annex 4, pp.41-62

⁷ Vegeu Annex 5, pp.63-65

fet una valoració prèvia de l'instrument; el restant ha col·laborat en el resultat final de la guia: 2 mestres i logopedes del CREDAC assignades a l'Escola Municipal Tres Pins (modalitat bilingüe), 1 ex-mestre de l'Escola Tres Pins, 1 logopeda de l'Escola Proa (modalitat oral), 1 logopeda del CREDAC Pere Barnils, 1 pare d'una ex-alumne sorda de l'Escola Tres Pins i participant de l'associació de pares de nens sords de Catalunya (APANSCE) i 2 membres de recerca en l'LSC-Lab.

Esmentar que 1 logopeda del CREDAC assignada a l'Escola Proa no va voler participar en la nostra recerca perquè la idea que es planteja no s'adequa a la seva ideologia. Es va contactar també amb FESOCA i la resposta que vam rebre va ser que no disposaven d'aquesta informació, ja que tot ho tenen els CREDA's. El fet de la distància i la situació d'Àlícia Sort, ex-alumna de l'Escola Municipal Tres Pins i psicòloga, dificulta la realització de l'entrevista.

3.5. Instrument

Hem dut a terme l'instrument qualitatiu d'una entrevista estructurada per poder verificar, ampliar, modificar i millorar la guia prèvia. Les entrevistes s'han realitzat personalment, excepte tres casos fets a través de missatges electrònics; per poder anar ajustant i aclarint les idees proposades a allò que els experts ens han anat responent.

L'instrument emprat, com a guia prèvia, s'estructura amb un esquema principal de 5 categories (la formació del mestre, la modalitat comunicativa i cultural, els recursos i les estratègies adequades a les necessitats dels infants sords i els mecanismes de comunicació entre la comunitat educativa) desglossades en 13 subcategories amb els seus ítems corresponents. Seguidament, es troben desenvolupades les diverses qüestions plantejades, d'una forma molt resumida, combinant apartats narratius amb d'altres més esquemàtics i introduint les diferents temàtiques amb títols en majúscula.

En aquesta entrevista vam demanar als participants, seguint l'ordre proposat per categories i subcategories, si estan d'acord, o no i per què; si es pot ampliar algun apartat; finalment realitzar una valoració global de la guia. A partir de les diverses respostes que hem obtingut, s'han establert uns criteris comuns per tal que facilitin l'anàlisi final: si tots estan d'acord amb els ítems, els mantenim; si tots estan en desacord, l'eliminem; si hi ha desacord per varies parts, triem els ítems que obtinguin majoria, tot tenint en compte la teoria; si un aporta un de nou, l'afegim o adaptem.

4. Resultats

Com a resultat global de les respostes obtingudes, i per fer més visible els canvis realitzats, s'ha creat el següent quadre classificat per les 13 diferents subcategories.

SUBCATEGORIES	RESULTAT GLOBAL DE LES RESPOSTES DELS VERIFICADORS ENTREVISTATS	SUBCATEGORIES	RESULTAT GLOBAL DE LES RESPOSTES DELS VERIFICADORS ENTREVISTATS	
1. Coneixements	Afegim: - Qui proporciona la formació als mestres. - Formació que ha de tenir un mestre. - Serveis: EAP Modifiquem: - Canvi de limitacions per especificitats i tipus de pèrdua auditiva. - Unir característiques d'aprenentatge.	7. Tipologia d'estratègies	Afegim: Especificar més l'apartat: és una forma d'introduir les estratègies.	
		8. Estratègies comunicatives	Afegim: - Gestió de la conversa: mestre intèrpret es posiciona darrere de la persona que parla. La conversa es produeix en situació de rotllana - Grup de nens sords a dins la classe. Mínim 2, ideal més de 3. - En la vocalització afegeix quan no hi hagi una L.S. - A la paraula complementada afegir: si el nen i el mestre coneixen el sistema. Modifiquem: - L'estimulació a la parla per el diàleg o la participació, tant en L.O.com en L.S. - Comprensió/repeticions: refrasejar per reformular / simplificar per seqüenciar. - Contacte físic i visual: només es parla del contacte visual.	
2. Rol del mestre	Afegim: - Tenir ganes, inquietud, motivació, donar marge de temps. - Afavorir el contacte de l'alumne sord amb oients.	9. Estratègies metodològiques	Afegim: - A les tutories: sessions informatives sobre el tema de la sordesa, la biculturalitat. - A propostes d'activitats: la barreja de grups de classe. Modifiquem: La higiene i l'hora de menjar per hàbits i rutines.	
3. Llengua i cultura	Afegim: 3.1. Bilingüisme simultani però no concurrent. 3.2. En la tasca del mestre, són dues llengües que els infants tinguin ganes d'aprendre i que siguin significatives. A més d'afavorir la diversitat lingüística. - Necessitat que els companys oïdors dominin l'LSC. 3.3. Com es fa el tractament de les llengües: Diferenciar que la llengua 1 pels oïdors ha de ser la L.O., i pels sords la L.S. Modifiquem: 3.2. No es respon la pregunta. Canvi del verb utilitzar a introduir. 3.1. Què és el bilingüisme i l'educació bicultural. = Introduïm a la Part Teòrica - Escola oralista: No ho fem, només ensenyem llengua amb L.O.		10. Estratègies avaluatives	Afegim: - Avaluar el procés de les llengües i la comunicació tant de la L.S com de la L.O. Modifiquem: - Punt plantejat com a pregunta que no acaba d'encaixar (pel fet d'estar com a interrogativa).
4. Recursos Humans	Afegim: 4.1. Prioritzar la presència de mestres signants amb nombre de nens sords important. 4.2. Incloure participació d'adults sords (referent). - Afegir mestres d'educació especial, el MALL, el psicopedagog, monitors amb L.S. Modifiquem: 4.1. Especificar la funció de l'intèrpret com un suport extra, afegir (4.2.) -Escola oralista: L.O. i a partir d'aquí treballem vocabulari i la funció del llenguatge.		11. Mecanismes de comunicació entre mestres i especialistes	Afegim: En especialistes: participació en les reunions , ser part del claustre.
5. Recursos Espacials	Afegim: - A l'espai físic: Format "U" segons els interessos. Anar més encaminat a la forma de rotllana. "O" - A l'ambient acústic afegir: adaptació de senyals acústics a visuals. - A la il·luminació afegir: i de la L.S.	12. Mecanismes de comunicació amb les famílies	Afegim: - Circulars signades per a les famílies sordes. - A formació: orientació en L.S. - Fomentar la interrelació de famílies de nens sords. - Potenciació del contacte amb altres nens sords i les seves famílies fora de l'aula.	
6. Recursos Materials	Afegim: - Canals tecnològics, els recursos de la xarxa. Modifiquem: - Alfabet dactilològic només per descriure paraules i no conceptes. - Canals textuals, no adaptem textos. Modifiquem per facilitar la lectura.	13. Mecanismes de comunicació compartida.	Afegim: - L'assessor sord ensenya L.S. i a més estratègies lingüístiques - L'AMPA promogui cursos de L.S. als pares dels nens oïdors. Modifiquem: - Diari/llibreta canviar el títol per mecanismes.	

Llegenda resultats:

- Color blau aspectes que no introduïm a la nostra guia.
- Color verd qüestions que apareixen explicades a l'article.

Llegenda subcategories:

Categoria 1

Categoria 2

Categoria 3

Categoria 4

Categoria 5

5. Discussió de resultats

En aquest darrer apartat destaquem alguns dels resultats més rellevants, en relació a l'objectiu específic, obtinguts de la recerca literària contrastada amb les opinions expressades pels diferents participants; tot diferenciant-ne les diverses categories i subcategories; acabant amb les noves aportacions i valoracions globals.

Voldríem fer constatar que en general trobem uns resultats i unes propostes valoratives comunes entre tots els participants, excepte a les subcategories on apareix l'LS; en què la logopeda de l'escola oralista no comparteix les idees proposades. A més, els plantejaments realitzats a la guia prèvia, pel conjunt literari, s'ajusten a les opinions i pràctiques educatives dels entrevistats.

Pel que fa la **primera categoria, la formació del mestre**, consideràvem necessari afegir les idees de Galilea, Hernández, Sardà i Molins, respecte a quina és la formació bàsica que ha de tenir un mestre que educa infants sords i qui ha de proporcionar-la. Són informacions fonamentals per a la construcció d'escoles en modalitat bilingüe i paral·lelament, per l'adequada formació i intervenció d'un mestre. Destacar el canvi proposat per Hernández, Quer i Sánchez de limitacions, com a concepte negatiu, per especificitats.

Respecte a la **segona categoria, la modalitat comunicativa**, tots els participants, excepte un cas, concorden amb la part literària en la importància que l'LS sigui la primera dels nens sords; seguida de la llengua oral i/o escrita. En aquesta afirmació no s'explica com introduir les llengües addicionals com per exemple, l'anglesa. Com bé ens van plantejar Galilea i Molins, *tenir un currículum comú per totes les matèries ha de ser una cosa vehicular; ara català, castellà i anglès...* És un fet que hem tingut en compte a la guia final per l'adaptació dels objectius del currículum, sense oblidar les capacitats auditives de cada infant. Seguint amb les aportacions, recalquem la idea de fer bilingüisme simultani, plantejada pel fonament teòric, i afegim l'opinió de Llombart, no concurrent. Aquesta última ampliació, no és una resposta del tot inclusiva pel fet de treure nens de l'aula per ensenyar-los l'LS, ja que és difícil transmetre-ho en un grup gran; nosaltres especificuem que la manera concurrent seria en el cas de tenir un petit nombre de nens sords. Per tancar aquest apartat, no oblidem que quan introduïm l'LS a l'aula els nens oients també l'aprenen. Volem destacar que aquesta idea aportada per Sánchez, recau en la necessitat que la dominin per poder-se comunicar amb els infants sords.

En relació a la **tercera categoria** trobem interessant destacar les modificacions dels recursos humans. La presència dels cotutors a l'aula és una idea que en general els experts han assenyalat com a primordial en aquest tipus d'escoles, sobretot la necessitat de comptar amb mestres signants com bé s'ha justificat en l'apartat teòric. El fet que un d'aquests cotutors sigui sord, com ens explica Galilea, dificulta la transmissió en signes d'allò que es diu oralment. Però com bé apunta Molins, en el cas que hi hagi un nombre important d'alumnes sords tant el

mestre oient com el sord podrien impartir les explicacions a l'aula. Respecte als recursos humans fora de l'aula s'ha vist necessari desenvolupar aquest apartat de la següent manera, especificant la funció de l'interpret, oferint la possibilitat de contractar monitoratge amb formació d'LS i incloent a adults sords com a persones referents per l'alumnat sord; en paraules de Llobart (2013):

Una qüestió realment important és la dels models d'identificació: el nen/a sord/a ha de poder identificar-se amb nens de la seva edat sords i amb adults sords.

A l'apartat de recursos espacials s'inclou la proposta de Molins d'un espai en format rotllana "O" per tal de facilitar la visió i interacció de tots els alumnes. Com a recursos materials destacar les dues modificacions realitzades: per una banda, l'ús que en fem de l'alfabet dactilològic no per descriure conceptes, sinó paraules; per altra banda, amb els canals textuais no s'han de fer adaptacions en el sentit de retallar informació per facilitar la comprensió; com justifica Molins: *com més informació hi ha, més possibilitats tenen els nens d'enganxar-se a coses, d'entendre més.*

Pel que fa a la **quarta categoria, d'estratègies**, recalquem tres idees rellevants. A la subcategoria d'estratègies comunicatives, Sánchez apunta que a vegades sembla que aquest apartat s'enfoqui més cap a la modalitat oral. Per aquest motiu, en contradicció amb la part teòrica, s'han fet certes modificacions com per exemple: realitzem el canvi "d'estimulació de la parla", més enfocat cap a la modalitat oral, pel "diàleg a la participació"; hem afegit "quan l'LS no sigui present" es farà vocalització de les paraules per treballar l'LO; s'ha indicat que avaluarem el procés de totes les llengües i la seva comunicació, no només de les orals; etc. Una segona opinió ha estat incloure, en la gestió de la conversa, la posició del mestre, que tradueix en signes, darrere de la persona que parla. Com ho justifica Molins: *la idea és que la comunicació sigui el més directa possible.* Com a última idea afegida, a les sessions de tutoria cal parlar-ne de temes en relació a la sordesa; possibilitant el coneixement de la comunitat sorda i, així doncs, treballant el tema de la biculturalitat proposada.

Per últim, a la **categoria de mecanismes de comunicació**, prioritzem les opinions recollides en els apartats de comunicació amb les famílies i la compartida. Ens sobta la proposta de Galilea quan ens explica que les circulars per a les famílies sordes s'envien signades. Aquest imput de l'entorn és el que necessiten les famílies sordes per estar més informades i no quedin excloses de la comunitat educativa del seu fill. Pel que fa la realització de les formacions compartides no només s'ensenya l'LS, sent aquesta important perquè el context lingüístic de l'infant sigui apropiat, sinó que també les estratègies per aplicar-la; Molins indica: *no només signes, sinó també estratègies visuals.* Diu textualment Llobart (2013):

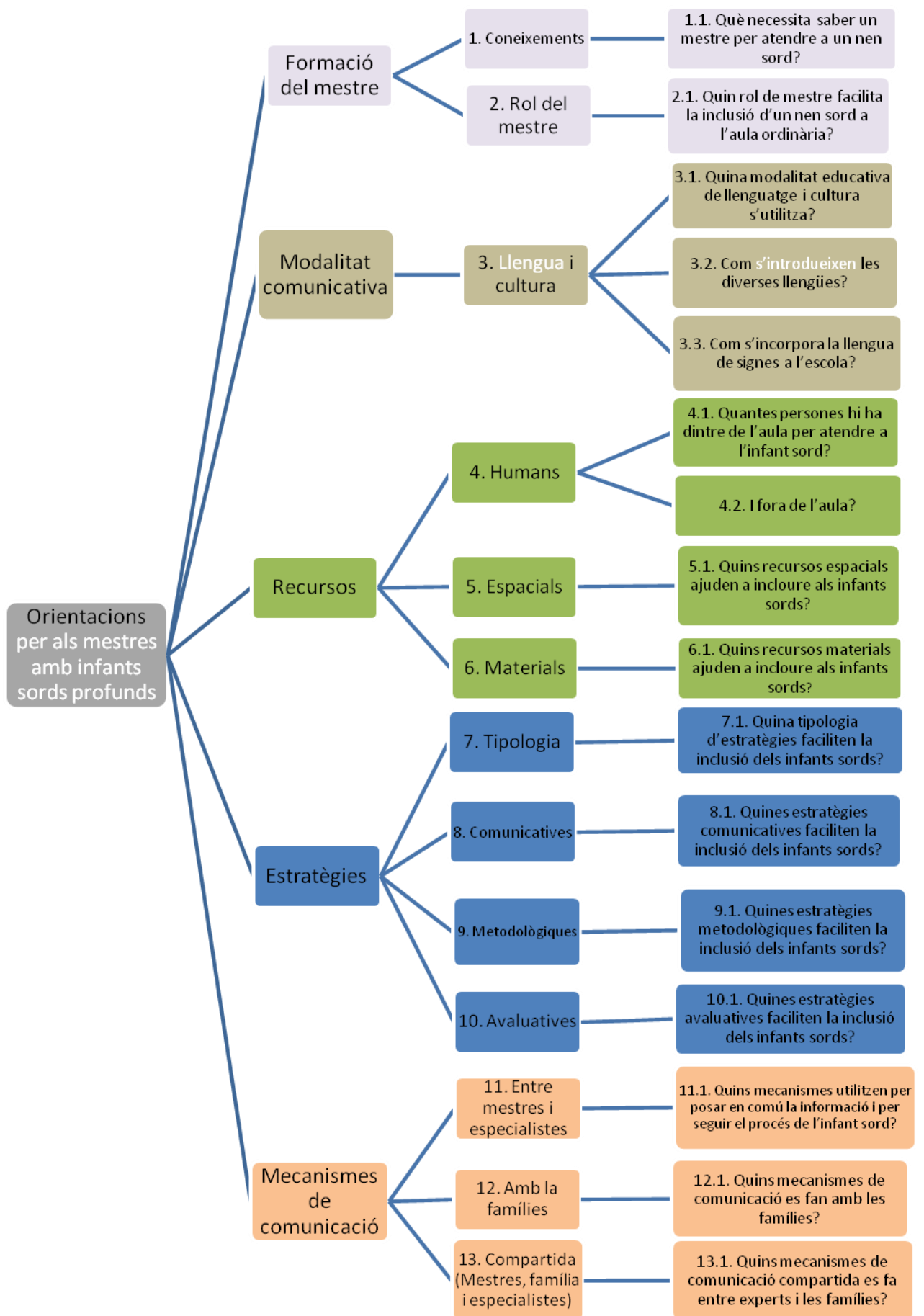
Des de la perspectiva bilingüe, i amb les mateixes intencions, es destaca la importància de què el nen/a aprengui al més aviat possible la llengua de signes en contextos lingüístics apropiats (amb persones signants competents). Això implica que els pares hagin també d'aprendre-la per poder-se comunicar amb els seus fills.

Al llarg de les entrevistes realitzades han anat sorgint un seguit de **noves aportacions** que ajuden a concretar i acabar d'incorporar els últims canvis de la guia final. El principal canvi, i aquell on tots els experts han coincidit, ha estat en l'especificació del títol; ampliant-lo i deixant clar a quin tipus de mestres es dirigeix la guia: *l'agrupament en modalitat bilingüe i bicultural*. També hem tingut en compte la idea de Quer d'incorporar un annex amb informació sobre recursos disponibles; situat com a punt final en les referències bibliogràfiques de l'article. El seguit de qüestions teòriques demanades pels experts, que són necessàries per entendre el que es proposa a la guia, resten explicades en el present document. Esmentar que hi ha hagut un seguit de **propostes que no s'han introduït** com ara, homogeneïtzar la redacció, ja que alguns apartats requereixen més desenvolupament que d'altres; o facilitar la comprensió de les parts desenvolupades amb els corresponents títols, perquè ja s'entén que l'esquema principal introdueix les subcategories amb la corresponent numeració i no és necessari fer més èmfasi.

Per acabar aquest apartat, fem referència a les **valoracions globals dels experts** respecte a la guia dissenyada:

- Està bé tenir-ho per escrit. Has posat en forma de graella tot el que fem (Galilea).
- Guia resumida, molt bona, clara i dóna resposta a l'objectiu principal que es planteja. Les categories i subcategories són les adequades i necessàries per poder-ho portar a terme (Hernández).
- Està molt ben estructurat, els seus apartats tenen punts rellevants i totes les coses proposades són importants. La principal crítica són les coses que plantejges i no es fan avui dia (Sort).
- Molt bé tot el que poses i proposes com a idees genèriques. Clar, falta desenvolupar tot aquest seguit d'intencions (Llombart).
- Treball molt exhaustiu, compartimentat. És una bona eina pels docents que permet la reflexió de cada cosa en concret (Molins).
- Una iniciativa boníssima i molt necessària. S'ofereixen pautes generals, però prou concretes per als mestres que han de treballar cap a la inclusió de nens sords en l'escola ordinària (Quer).
- És una proposta molt interessant. El camp de la modalitat educativa bilingüe necessita treballs d'aquest tipus. Es tracta d'una modalitat educativa molt nova (Sánchez).

Les valoracions i opinions que hem obtingut a partir de les diferents entrevistes han ajudat a crear una guia orientativa final sobre les maneres de fer, introduir i/o intervenir amb els nens sords i les seves famílies. No obstant això, aquesta guia s'aplicarà amb flexibilitat tenint en compte la pluralitat de situacions i el grau de pèrdua auditiva de cada nen. Les modificacions realitzades, en relació a la guia prèvia, s'han fet en color blanc o verd per facilitar la seva visió.

1.1. La formació de mestres és un dels pilars fonamentals per a la construcció d'escoles inclusives.

FORMACIÓ I CONEIXEMENTS

Titulació en Pedagogia i formació opcional en Logopèdia. A partir de cursos o formacions, conèixer les especificitats, característiques d'aprenentatge i necessitats dels infants sords. Formar-se en recursos i estratègies. Tenir un bon domini de la L.S., essent intèrpret o fer quatre cursos en L.S. i d'L.O./L.E.

QUI PROPORCIONA LA FORMACIÓ

El Departament d'Ensenyament, els CREDA's, l'escola. INFORMAR-SE SOBRE SORDESA, SUPORTS I SERVEIS Informació i formació sobre el que significa sordesa (comunitat) la seva llengua de signes (L.S.), tipus de pèrdua auditiva, tecnologia i intervencions mèdiques per millorar l'audició.

Conèixer els serveis (CREDA, EAP) i els recursos del barri o població. Suport escolar, personal i (intèrpret).

2.1. ACTITUD

Ser flexible per atendre a les necessitats dels infants, amb preocupació, ganes d'innovar, amb inquietud i motivació, donar temps i promoure actituds positives cap a la diversitat. Establir relació directa, afectiva i positiva amb l'alumne sord i afavorir el contacte amb els seus companys oients.

3.1. FOMENTAR UNA EDUCACIÓ BILINGÜE LS + LO

Una resposta coherent, que respecta i entén la situació de bilingüisme que viuen els nens sords i el dret a ser educats en la seva pròpia llengua.

FER BILINGÜISME SIMULTANI I (en el cas de tenir un petit nombre de nens sords) NO CONCURRENT. EDUCAR D'UNA FORMA BICULTURAL

3.2. NENS SORDS, LS → L0 → LE → L.Estrangera

És cabdal la introducció primerenca de la llengua de signes en els nens sords com a instrument de comunicació i aprenentatge al mateix temps que oferim poder anar desenvolupant la llengua majoritària oral i/o escrita, a més d'una estrangera, en la mesura de les possibilitats de cadascú. Fer ús de la L.S. com a llengua vehicular en l'educació dels alumnes sords està reflectida en diferents documents internacionals (UNESCO, 1994) (ONU, 2006)

NENS OIENTS, aprenen nova LS, necessitat que la dominin per poder-se comunicar amb nens sords.

TASCA DEL MESTRE

Tot i ser dues llengües diferents motivar als infants (sords i oients) perquè tinguin ganes d'aprendre-les i siguin significatives, afavorint la valoració de la diversitat lingüística.

3.3. CURRÍCULUM COMÚ = INCLOURE LS

Un únic currículum i dues llengües (L.S i L.O) en igualtat de drets, presència, condicions, estatus i prestigi. L'ús serà diferent per cada col·lectiu:

Llengua 1 pels oïdors = LO; Llengua 1 pels sords = LS.

En funció de les capacitats auditives de l'alumne s'adapten els objectius per cada etapa educativa. Tenir en compte com es fa el tractament de les llengües pròpies i addicionals.

4.1. DINS L'AULA ORDINÀRIA

La presència de dos tutors (cotutors) referents simultàniament a l'aula ordinària, un d'ells oient i l'altre pot ser sord (amb un nombre de nens sords important) o oient competent en la L.S. (recomanable que el dos tutors coneguin la L.S.), que comparteixen la tasca conjunta i la responsabilitat d'educar.

PROFESSIONALS EN EL CENTRE ESCOLAR

Els professionals atenen el nen en horari escolar, en la mesura que sigui possible, en la dinàmica de l'aula.

El logopeda, suport pedagògic, MALL (mestre d'audició i llenguatge) i el psicopedagog.

4.2. Serveis (CREDA, EAP), la participació de persones adultes sordes com a referents, presència d'un intèrpret (reunions, sortides o formacions), monitors amb domini de l'L.S.

5.1. ESPAI FÍSIC

Espais oberts, familiars i acollidors. Segons els interessos una organització de la classe compatible seria la de forma d'amfiteatre "U" o en rotllana "O".

Oferir a l'alumne sord un posicionament estratègic a l'aula que faciliti la visió de tot el grup, del mestre i de la pissarra.

AMBIENT ACÚSTIC

Propiciar un ambient acústic adequat en les aules.

Adaptar els senyals acústics a visuals.

IL·LUMINACIÓ

La falta de llum o la llum tènue són un obstacle per la correcta percepció de la lectura labiofacial i de l'L.S.

6.1. CANALS VISUALS, GESTUALS I MANIPULATIUS

Murals, plafons, pòsters, mapes, vídeos, esquemes, gràfics, dibuixos, fotografies, mapes conceptuals, diapositives, làmines i distints materials de suport gràfic.

Els cartells, cançons, càrrecs i d'altres informacions, si van acompanyades de la imatge del signe corresponent, augmentarà la comprensió i autonomia de l'alumne.

Farem ús de l'alfabet dactilològic per descriure paraules.

CANALS TEXTUALS

Elaborar i/o facilitar la lectura de textos en materials i activitats a nivell lingüístic i curricular de l'alumne.

CANALS TECNOLÒGICS

Recursos de la xarxa, informàtics, vídeos, subtitulació d'imatges i vídeos, ordinadors, telèfons i càmeres digitals i tablettes.

CANALS TÀCTILS

Dispositius vibrotàctils, faciliten informació sonora percebuda pel tacte.

7.1. Tenir present ESTRATÈGIES NECESSÀRIES PELS ALUMNES SORDS que poden ajudar als companys oients.

Les estratègies que organitzem a continuació es desenvolupen en situacions d'aula ordinària amb la resta d'alumnes del grup classe, en situacions d'aula en petit grup i si escau de forma individual.

8.1. NEN SORD AMB PARTICIPACIÓ ACTIVA EN LA INTERACCIÓ

"Teràpia de sabotatge"

Oferir oportunitats als sords perquè participin activament a partir del diàleg, la conversa tant en LO com en LS.

Fer agrupaments el més ampli possible d'infants sords en una mateixa aula perquè tinguin més i variades possibilitats d'interacció comunicativa, amb un mínim de 2 nens sords, ideal més de 3.

GESTIÓ DE LA CONVERSA

Controlar el desenvolupament de la discussió de manera que l'alumne no se senti perdut davant un ritme massa accelerat.

En format rotllana, aixecant la mà i marcar (amb un senyal) els canvis de tema, anticipar el tema de conversa.

Mestre intèrpret es posiciona darrere de la persona que parla.

CONTACTE VISUAL

Assegurar que l'alumne ha establert contacte visual amb nosaltres per iniciar la comunicació.

ATENCIÓ DIVIDIDA

Assegurar l'atenció visual i el contacte ocular (atendre i mirar).

VOCALITZACIÓ/GESTICULACIÓ

Vocalitzar (quan no hi hagi LS) amb claredat, en un to normal, a un ritme pausat. Parlar a l'alumne davant i a prop. Facilitar la recepció del L.O amb gesticulacions, expressió facial i corporal. Utilitzem LS per relacionar la paraula amb el signe.

LECTURA LABIOFACIAL=EXPRESSIÓ ORAL

Quan no hi hagi L.S. situar-se sempre davant de l'alumne i parlar de manera clara per permetre-li la lectura labial.

Ajudar a controlar la seva veu, la seva parla i la seva expressió.

PARAULA COMPLEMENTADA

Proporcionar una informació fonològica més completa i menys ambigua de la L.O si el mestre i el nen coneixen el sistema.

COMPREENSIÓ/REPETICIONS

Verificar la comprensió de l'alumne fent preguntes.

L'explicació dels coneixements previs, les imatges, els suports visuals i la dactilologia faciliten comprendre la informació nova. Si no ha entès, s'ha de repetir dintre del context, reformular, seqüenciar o clarificar.

DONAR TEMPS

Deixar temps suficient perquè pugui mirar el material o per respondre. No interrompre per corregir.

9.1. METODOLOGIA CONSTRUCTIVISTA

Metodologia constructivista i de participació activa de tots els alumnes. Aprenentatges significatius des dels coneixements previs dels alumnes.

Oferir varietat d'activitats que facilitin l'expressió de diferents interessos, graus de dificultat, canals de comunicació i ritmes d'aprenentatge.

L0 + LS = FOMENTAR RELACIONS SOCIALS

Fomentar la comunicació i propiciar situacions d'interacció positives entre alumnes sords i oients.

Tutories per afavorir la participació i la relació de tots els alumns, sessions informatives de la sordesa (biculturalitat).

Potenciar la conversa i el diàleg, fer-ho en forma de rotllana per facilitar la visió i la comunicació.

APRENENTATGE COOPERATIU/ AGRUPAMENTS

Agrupaments flexibles, reduïts, barreja de grups.

Aprenentatge cooperatiu. Activitats que fomentin la diversitat i les relacions afectives entre l'alumnat. Exemple: Tutoria entre iguals.

APROPAR-SE A LA COMUNITAT SORDA

Tenir accés a la cultura sorda, conèixer-la i valorar-la per raons d'identitat i d'autoestima.

PROPOSTES D'ACTIVITATS

Realització de tallers de LO i LS, joc simbòlic, heurístic, projectes, racons. Emprar estratègies que impliquin fer i resoldre coses mitjançant la llengua.

Treballar els contes, moments com els hàbits i les rutines per reforçar la comunicació.

LLENGUA ESCRITA

Posar als nens sords en contacte amb tot tipus de textos amb fi de mostrar-li què representa el LE i facilitar-li'n la comprensió.

10.1. AVALUACIÓ CONTÍNUA / OBSERVACIÓ SISTEMÀTICA

Saber com, què i quan aprenen els infants. Avaluar el procés de les llengües i la comunicació tant de la LS com de la LO Identificar les dificultats i suports que necessita.

Que el nen sigui conscient dels seus avenços va en benefici del rendiment i motivació del nen.

Prendre mesures d'avaluació per conèixer fins a quin punt l'alumnat se sent a gust en el centre.

AUTOAVALUACIÓ

Revisar els plans d'acció i les pràctiques quotidianes per trobar "barreres" que limiten.

Espais per la reflexió que permetin als mestres profunditzar sobre les seves experiències.

11.1. COL·LABORACIÓ / COOPERACIÓ

La implicació de tot el claustre perquè aquest projecte bilingüe pugui plantejar-se a partir d'un context de normalitat comunicativa partint de la coordinació de tots els processos educatius i des de la reflexió i avaluació.

Els especialistes han de treballar en estreta col·laboració amb els mestres de l'aula, i per tant, participar i ser part del claustre.

COORDINACIÓ

Disposar de temps per a la coordinació entre professionals que treballen amb alumnes sords per afavorir l'aprenentatge, el seguiment de l'evolució de l'alumne i per a fer una feina coherent i que tingui un sentit per a l'alumne.

REFLEXIÓ I FORMACIÓ

Propiciar espais de reflexió, revisió de la pràctica i formació continuada als professionals.

12.1. ORIENTACIÓ / SUPORT / FORMACIÓ

La família és fonamental que conegui molt de prop les adquisicions que va fent el nen a l'escola perquè pugui reforçar-les en els contextos de vida quotidiana.

Circulars signades per a les famílies sordes.

Perquè hi hagi una col·laboració desenvolupar propostes de formació, orientació i informació.

TROBADES

Crear participació entre famílies sordes i oients.

Fomentar la interrelació de les famílies de nens sords.

Potenciació del contacte amb altres nens sords i les seves famílies fora de l'aula.

13.1. MECANISMES

En un diari o llibreta els pares, logopedes i professorat escriuen els comentaris. Eina útil de bescanvi, per compartir i coordinar.

Transmetre informació de les vivències, per ajudar al mestre a incloure a l'infant en les activitats.

FORMACIÓ

Xerrades informatives en conjunt.

L'AMPA promogui cursos d'LS

Assessor sord (persona sorda competent en L.S i LO) ensenya la L.S. i estratègies lingüístiques a mestres i famílies per aplicar.

PROCÉS COL·LABORATIU

Una comunicació intensa, fluida i agradable entre tots els membres de la comunitat educativa.

Unificació de criteris i una cultura col·laborativa entre els professors i participació dels pares afavoreix l'evolució del nen sord.

Les mesures de flexibilització curricular han de ser un procés col·laboratiu, que demani la participació de tots els professionals del centre implicats en l'educació dels alumnes sords, i de la família.

6. Conclusions

Al llarg de l'article mostrem una base teòrica on queda justificat el primer objectiu general, el **dret i necessitat d'incloure** a tots els nens, en aquest cas amb sordesa, a l'escola ordinària. A més, és el nostre deure permetre a l'infant sord una **modalitat educativa bilingüe i bicultural** com el que s'ha proposat en el present escrit. De totes maneres, perquè una llengua es pugui utilitzar calen dues coses: en primer lloc, persones amb qui utilitzar-la quotidianament; i en segon lloc, models de qui adquirir el seu ús de manera cada cop més complexa. Per això, el nen ha de tenir contacte amb les dues comunitats lingüístiques i ha de sentir la **necessitat d'aprendre i utilitzar ambdues llengües**.

Com ja sabem, l'aprenentatge de la llengua de signes és paral·lel a l'aprenentatge de la llengua oral i/o escrita. Així ho corroboren nombroses experiències i estudis on l'LS és un recurs que suma, capaç de potenciar les habilitats no solament dels nens sords, sinó també de les seves famílies i de la pròpia societat. En el seu conjunt, que tots, incloses les persones oients, coneguïn una llengua i cultura pròpia del seu país com és la llengua de signes ens farà més rics; i ens farà avançar en la direcció correcta cap a **una societat més democràtica i inclusiva**. I si hem de ser capaços d'aprendre tots l'anglès, per què no la llengua de signes? (GELA, 2015).

La idea clau proposada després de conèixer el segon objectiu general, les característiques específiques de l'alumnat sord, és que les **necessitats educatives** que plantegen el seu desenvolupament demanen que l'**orientació primerenca sigui bilingüe**, on l'LO i l'LS conviuen pel desenvolupament cognitiu, social i emocional de l'infant. En aquest sentit, sorgeix finalment com a objectiu específic la creació d'una **guia orientativa inclusiva** per trobar una de les possibles solucions que permetin el desenvolupament integral dels infants amb discapacitat auditiva profunda en els centres ordinaris. Sánchez ens esmenta a l'entrevista que en el camp de la modalitat educativa bilingüe els primers projectes no tenen gaire més de 20 anys. Per tant, reflexions i propostes com les que s'han fet en aquest article són molt necessàries, essent una àrea on encara hi ha moltes coses per fer.

No podem concloure aquest article sense fer esmena a les seves **limitacions**. Creiem que seria interessant optar amb més temps per tal d'obtenir un ventall més ampli d'opinions i acabar de definir una guia final més representativa. Com a **futura línia** considerem essencial portar a terme la guia inclusiva i posteriorment valorar el seu funcionament. A continuació farem esmena d'un seguit de reflexions i peticions que s'haurien de tenir en compte per millorar l'educació de les persones sordes.

Volem destacar la proposta de FESOCA (2013) al Departament d'Ensenyament que hauria d'**escoltar i recollir les aportacions dels diferents professionals** que es troben en actiu en els diferents CREDA's, escoles ordinàries d'agrupament de sords, centres específics i d'altres centres. Afirment que hi ha una clara tendència i posicionament cap als professionals i

entitats que rebutgen la llengua de signes com un recurs o valor afegit. Aquesta visió, valorant únicament el desenvolupament de la llengua parlada i escrita, és una visió molt parcial i incompleta. Cal una valoració més integral, tenint en compte també la salut mental, emocional i social dels alumnes sords, tant a l'escola com en les seves famílies.

En relació a aquest darrer punt, els models educatius contraposats respecte a l'educació dels alumnes sords porten massa temps en “disputa” com perquè hagi arribat el temps d'explorar **perspectives i pràctiques combinades** que busquin el bé de tots i cadascun dels alumnes sords. Tanmateix, les característiques dels infants sords assenyalen cap a la necessitat de dissoldre aquesta separació (Sánchez, 2015). Així doncs, primerament **ens hauríem de centrar en el nen sord**, en el seu grau de pèrdua auditiva, les seves dificultats i necessitats; i en segon lloc, veure quines són les seves preferències lingüístiques, un cop se li han proporcionat les dues llengües (de signes i oral) perquè sigui ell qui ens guiï sobre quines llengües vehiculars haurien de ser les de l'aula. Si finalment l'opció triada és una modalitat bilingüe, valgui aquest article i la seva guia per orientar, de manera flexible, i fer suport a mestres que es troben en aquesta situació.

Al seu torn, realitzem aquesta reflexió com una petició a totes les entitats educatives que treballen per les persones sordes que sumin esforços pel bé de la infància i la joventut sorda, perquè aportin els recursos necessaris; deixant enrere postures tancades que en gens beneficien, i respectant tant la diversitat de persones sordes com la seva accessibilitat a la informació, als aprenentatges i a la normalització de la llengua de signes en l'àmbit educatiu, tot implementant-la com a eina eficaç.

L'LS és la llengua vehicular de moltes escoles, però encara no és objecte d'ensenyament formal. Només si lluitem tots junts, administració, organismes, institucions, professionals, famílies ho podrem aconseguir. L'infant sord té el dret de créixer bilingüe i és la nostra responsabilitat ajudar-lo en això. No oblidar que **ens estem jugant el futur dels nens sords i el futur de la llengua de signes**.

7. Referències bibliogràfiques

- Acosta, V.M. (2006). *La sordera desde la diversidad cultural y lingüística. Construyendo centros inclusivos en la educación del alumnado con sordera*. Barcelona: Masson.
- Alonso, P. y Echeita, G. (2006). Barreras para el aprendizaje y la participación de los alumnos sordos. En V. Acosta (Coord.), *La sordera desde la diversidad lingüística y cultural. Construyendo escuelas inclusivas en la educación de las personas sordas*. (pp. 141-154). Barcelona: Masson.
- Catalunya. Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de juliol 2009, núm. 5422, p. 56629, article 81.

Catalunya. Llei 17/2010, del 3 de juny, de la llengua de signes catalana. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 10 de juny de 2010, núm. 5647, pp. 45011- 45017.

Cedillo, P. i Sánchez, J. (2015). La llengua de signes, una necessitat per als infants sords. *Revista Tècnica de Política Lingüística: Llengua i ús*, 56, 96–100.

Centre de Recursos Educatius per a Deficients Auditiu, Jordi Perelló (2014) *L'ús de la llengua de signes a l'escola*. Recuperat a http://agora.xtec.cat/creda-jordiperello/intranet/file.php?file=Documents%20publics/L%5C%27us_de_la_llengua_de_signes_a_l%5C%27escola.pdf

Centro de Normalización Lingüística de la Lengua de Signos Española. (2013). *La lengua de signos española hoy. Informe de la situación de la lengua de signos española*. Madrid. Recuperat a [http://www.siiis.net/documentos/documentacion/INFLenguaSignos\(online\).pdf](http://www.siiis.net/documentos/documentacion/INFLenguaSignos(online).pdf)

Cort, N; i Sánchez, Y. (1997). Un nen sord a l'aula ordinària. *Revista de ciències de l'educació: Universitats tarraconensis*, vol 1-2, sèrie 4, 107- 112.

Claustre, M; Gomar, G; Palmés, C y Sadurní, N. (2010) *Alumnado con pérdida auditiva*. Barcelona: Graó.

Dominguez, A.B. (2009). Educación para la inclusión de alumnos sordos. *Revista Latinoamericana de Educación Inclusiva*, 3(1), pp. 45-51. Recuperat a <http://rinace.net/rlei/numeros/vol3-num1/art4.html>

Echeita, G. y Duk, C. (2008). Inclusión Educativa. *Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 6 (2), pp. 1-6. Recuperat a www.rinace.net/vol6num2.htm

Els pares d'infants amb sordesa reclamen que es garanteixi el seu dret a l'aprenentatge (2016, març 11). *BTVnotícies*. Recuperat a <http://www.btv.cat/btvnoticies/2016/03/11/pares-infants-escola-tres-pints-sord-queixa-generalita/>

Asamblea General de las Naciones Unidas. (1959). *Declaración de los derechos del niño*. Recuperat a <http://www.juridicas.unam.mx/publica/librev/rev/derhum/cont/4/pr/pr20.pdf>

- Espanya. Lei Orgànica 2/2006, del 3 de mayo, de educaci3n. *Bolet3n oficial del Estado*, 4 de mayo del 2006, n3m. 106, pp. 51-69.
- Espanya. Lei 27/2007, del 23 de octubre, por la que se reconocen las lenguas de signos espa3olas y se regulan los medios de apoyo a la comunicaci3n oral de las personas sordas, con discapacidad auditiva y sordociegas. *Bolet3n oficial del Estado*, 24 de octubre de 2007, n3m. 255, pp. 43251- 43259.
- Fam3lies critican “menosprecio” institucional a la lengua de signos catalana. (2016, Febrer 4). *La Vanguardia*. Recuperat a <http://www.lavanguardia.com/vida/20160204/301901569516/catalunya-familias-critican-menosprecio-institucional-a-la-lengua-de-signos-catalana.html>
- Federaci3n de persones sordes de Catalunya, Comissi3n d’educaci3n. (2013). *Situaci3n educativa dels estudiants sords a Catalunya*. Recuperat a <http://www.social.cat/documents/educacio-2013.pdf>
- Federaci3n de persones sordes de Catalunya i Generalitat de Catalunya. (2015). *La llengua de signes catalana: una realitat lingüística*. Recuperat a <http://llengua.gencat.cat/permalink/659cb867-5386-11e4-8f3f-000c29cdf219>
- Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. (2014). *La llengua de signes catalana és la llengua pr3pia de les persones sordes i sordocegues signants de Catalunya*. Recuperat a http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/publicacions_en_linia/arius/lsc_diptic.pdf
- Giné, C; Duran, D; Font, J; y Miquel, E. (2009). *La educaci3n inclusiva. De la exclusi3n a la plena participaci3n de todo el alumnado*. Universitat de Barcelona: Horsori Editorial.
- Grup d’estudi de llengües amenaçades. (2015, Maig 27). La llengua més discriminada. *Vilaweb*. Recuperat a http://www.vilaweb.cat/opinio_contudent/4334605/llengua-discriminada.html
- Grup d’estudi de llengües amenaçades. (2016, Març 30). La llengua de signes catalana, encara. *Vilaweb*. Recuperat a <http://www.vilaweb.cat/noticies/la-llengua-de-signes-catalana-encara/>

- Instituto Nacional de Estadística. (2008) *Encuesta de Discapacidad, Autonomía personal y situaciones de Dependencia (EDAD)*. Año 2008. Recuperat a <http://www.ine.es/prensa/np524.pdf>
- Laboratori de Llengua de signes Catalana. (s.d.). *LSC para todos*. Recuperat a <http://parles.upf.edu/llocs/lsc-lab/es/lsc-para-todos>
- Leal, C. (2007). La experiencia de APANSCE: niños bilingües con implante coclear. *L'espai d'APANSCE*, 9-11. Recuperat a http://www.apansce.org/revista/pdf_revista/espai_17.pdf
- Llombart, C. (2013). *Tinc un/a alumne/a sord/a a l'aula*. Consorci d'Educació de Barcelona. Recuperat a <http://www.xtec.cat/~cllombar/>
- Morales, E. (2008). *Características generales del bilingüismo inter-modal (lengua de signes/ lengua oral)*. Universidad de la Coruña. Recuperat a http://www.cultura-sorda.eu/resources/Morales_LS_lenguas_minoritarias_2008.pdf
- Organización de las naciones unidas para la educación, la ciencia y la cultura (UNESCO) y Ministerio de Educación y Ciencia de España. (1994). *Declaración de Salamanca y Marco de Acción sobre necesidades educativas especiales. Conferencia mundial sobre necesidades educativas especiales: acceso y calidad*. Salamanca: España. Recuperat a: http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_S.PDF
- Padres de escuela Tres Pins de Barcelona denuncian el abandono lengua de signos. (2016, Abril 2). *La Vanguardia*. Recuperat a <http://www.lavanguardia.com/vida/20160204/301897153839/padres-de-escuela-tres-pins-de-barcelona-denuncian-el-abandono-lengua-signos.html>
- Pujolàs, P. (2010). No es inclusión todo lo que se dice que lo es. *Aula de Innovación Educativa*, 191, 38-41.
- Reclaman la incorporación de la lengua de signos. (2016, Febrer 21). *ABC*, sociedad. Recuperat a: http://www.abc.es/sociedad/abci-reclaman-incorporacion-lengua-signos-educacion-201602211832_noticia.html

Robles, M. (2012). *Tendencia educativa bilingüe para la educación del sordo. Un nuevo camino hacia la inclusión*. Universidad de Huelva. Recuperado en <http://rabida.uhu.es/dspace/handle/10272/6148>

Sánchez, J. (2015). *Llengua de signes i llengua escrita en la modalitat educativa bilingüe i en la intervenció amb l'infant sord* (Tesis doctoral Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra). Recuperat a https://www.academia.edu/21990092/Llengua_de_signes_i_llengua_escrita_en_la_modalitat_educativa_biling%C3%BCe_i_en_la_intervenci%C3%B3_amb_linfant_sord

Silvestre, N; Cambra, C; Laborda, C; Mies, A; Ramspott, A; Rosich, N; Serrano, C; i Valero, J. (2002) *L'alumnat sord a les etapes infantil i primària. Criteris i exemples d'intervenció educativa*. Universitat Autònoma de Barcelona: Servei de publicacions Bellaterra.

Stinson, M.S. & Lang, H.L. (1994). Full inclusion: A path for integration or isolation?. *American Annals of the Deaf*, 139, 156-159.

Strong, M. (1988) *Language learning and deafness*. Nueva York: Cambridge University Press.

7.1. Recursos i materials d'interès:

Aglis Accessibilitat, Cursos en LSC. Recuperat a <http://www.agilscomunicacio.com/es/>

Associació de difusió de la Comunitat Sorda. Recuperat a <http://difusord.blogspot.com.es/>

Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya. Recuperat a <http://www.apansce.org/>

Confederación Estatal de Personas Sordas. Recuperat a <http://www.cnse.es/>

Confederación Estatal de Personas Sordas. (2004). *Libro blanco de la lengua de signos española en el sistema educativo*. Recuperat a <https://sede.educacion.gob.es/publiventa/d/13609/19/0>

Federació de persones sordes de Catalunya. Recuperat a <http://www.fesoca.org/es/>

Generalitat de Catalunya. Llengua de signes catalana. Presentació del material divulgatiu, del projecte de vocabulari bàsic i del corpus de la llengua de signes catalana. Recuperat a http://llengua.gencat.cat/ca/llengua_signes_catalana/#FW_bloc_09804d69-53ca-11e4-a65d-000c29cdf219_4

Recomanacions per començar a aprendre la llengua de signes catalana. (2010). Universitat Pompeu Fabra, Facultat de Traducció i Interpretació. Recuperat a https://www.upf.edu/factii/_pdf/acces/acces1213/trad/aprendreLSC.pdf

Web Visual (notícies en llengua de signes). Recuperat a <http://www.webvisual.tv/>

ANNEXOS

ANNEX 1: Enfocament mèdic i enfocament sociocultural

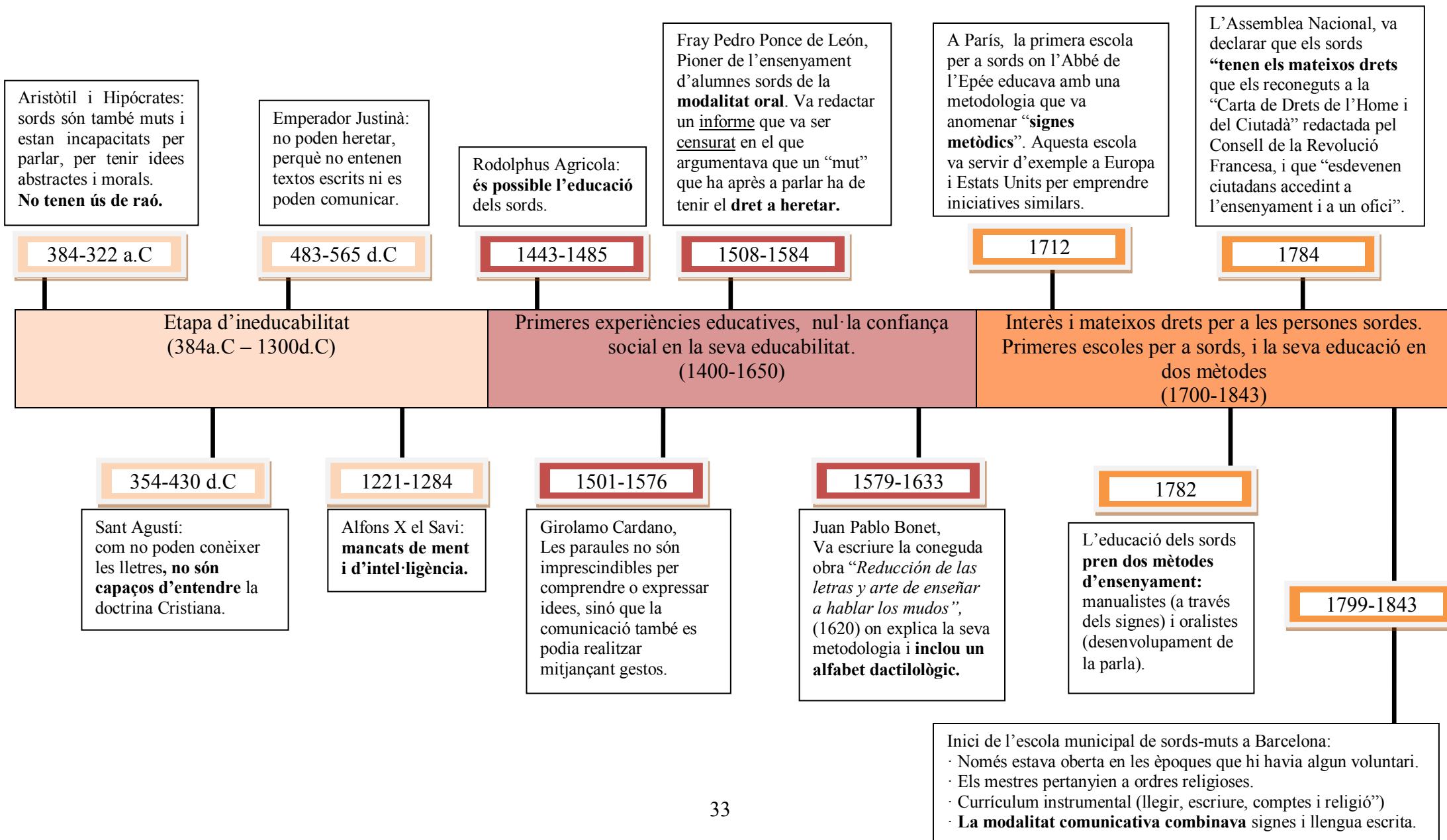
Font: Llobart, C. (2013). *Tinc un/a alumne/a sord/a a l'aula*. Recuperat a <http://www.xtec.cat/~cllomar/desfigurat/perspectives.htm>

	Enfocament mèdic	Enfocament sociocultural
Entén les persones amb pèrdues auditives com...	Discapacitats de l'oïda. Se'ls anomena "deficients auditius", "pacients", "persones que no hi senten bé",...	Ni discapacitats ni deficients. El col·lectiu s'autodefineix com el de "Persones Sordes", escrit amb majúscules per indicar la seva pertinença a la Comunitat Sorda.
Llenguatge	La sordesa comporta l'amenaça d'un retard o d'una disfunció en l'aprenentatge del llenguatge, que cal abordar ja de manera primerenca amb un treball logopèdic de caire educatiu, rehabilitador, i estimulador.	La Persona Sorda no té problemes lingüístics, ja que en llengua de signes assoleix una competència lingüística normal. Les seves dificultats no són de "llenguatge" sinó en tot cas d'aprenentatge de la "llengua oral".
Llengües a adquirir/aprendre	Llengua oral exclusivament. La llengua de signes és perjudicial per a l'aprenentatge de la llengua oral. ("El gest mata la paraula; Qui fa signes no aprendrà a parlar").	Llengua de signes com a primera llengua. Llengua/gües oral/s de la comunitat com a segona/es llengua/gües, en la seva versió escrita sempre, i en la seva versió oral en la mesura de les possibilitats o voluntat de cadascú. Les Persones Sordes es defineixen com a bilingües en l'accepció llengua de signes / llengua oral.
Escoles on ser educats	En centres ordinaris. Modalitat oral. Suport logopèdic.	En centres específics per a alumnat sord que realitzin una educació bilingüe i bicultural. O en centres ordinaris de la modalitat bilingüe (llengua oral / llengua de signes). Valoració de la figura del professor/a sord/a.
Model de persona sorda que es vol	Que parli i s'integri en la societat per arribar a ser com aquell adult que hagués estat en cas de ser oïdor, és a dir, una persona integrada i "normalitzada", una més en la societat. Es pot viure sense contacte amb altres persones sordes. La Comunitat Sorda és un "ghetto".	Les Persones Sordes són integrants d'una minoria lingüística i cultural, determinada per la primacia del sentit de la vista. Es consideren biculturals per sentir com a seves tant la cultura del seu medi social com la Cultura Sorda. En les relacions socials és un valor important el tracte amb iguals, amb altres persones de la Comunitat Sorda.

<p>Barreres de comunicació</p>	<p>El sord s'ha d'adaptar a la societat: Ha de parlar, s'ha d'esforçar a entendre allò que li diuen. Les persones oients li han de parlar pausadament i clarament per tal de facilitar la seva comprensió, o en tot cas fer-li resums d'allò que es parla entre oients.</p> <p>Subtitulat a la TV i supressió de les barreres de comunicació auditives mitjançant informacions escrites o visuals.</p>	<p>A més d'adaptar-se les Persones Sordes a la societat, la societat ha d'adaptar-se a elles. Reivindicació d'intèrprets en llengua de signes en els organismes oficials, museus, etc...per no ser discriminats en relació als oients. Reivindicació del dret a tota la informació, no només a resums benintencionats.</p> <p>Subtitulat a la TV i supressió de les barreres de comunicació auditives mitjançant informacions escrites o visuals.</p>
<p>Ajudes auditives</p>	<p>Són imprescindibles les ajudes auditives (audiòfons o implants coclears). Creença que amb la tecnologia actual i amb una bona reeducació auditiva tots els sords poden parlar.</p>	<p>Acceptació de les ajudes auditives en la mesura que es comprova la seva utilitat. En cas contrari, no. Hi ha Persones Sordes que són contràries als implants coclears per considerarlos una tècnica quirúrgica invasiva i un genocidi de la Comunitat Sorda.</p>

ANNEX 2: Recull lineal dels trets més rellevants que pretenen il·lustrar el camí que han recorregut les persones sordes per conquerir el dret a l'Educació, i dels professionals que ho han propiciat.

De l'escola de sords a la de "defectius"
Educar a tot l'alumnat amb necessitats especials en una mateixa escola.
El currículum es va anar ampliant fins incloure totes les matèries que estudiava l'alumnat oïdor. L'objectiu de poder arribar a defensar-se en la vida.

Se celebra el Congrés d'educadors de persones sordes a Milà, impulsat i manipulat pels oralistes.
Idea que les llengües de signes aïllaven les comunitats sordes i que per tal d'integrar-se plenament a la vida social els calia tenir accés a una llengua oral.
Resultat: Prohibició de l'ús de signes.

Neix (**FESOCA**) una organització que representa a la comunitat sorda catalana i a les seves associacions afiliades, **oferint els seus serveis a totes elles.**

Congrés Mundial de la UNESCO a Salamanca sobre educació amb N.E.E → recomana garantir que tots els sords tinguin **accés a l'ensenyament de LS** del seu país.

Ple del Parlament de Catalunya va aprovar la Resolució 163/IV, sobre la **promoció i la difusió de la llengua de signes catalana (LSC).**

Neix l'Associació de famílies i per a famílies de nens i nenes sords (**APANSCE**)

1843-1917

1880

1936

1979

Es crea el **CREDAC** Pere Barnils a Catalunya.

1991

1994

1996

Època mundialment crucial en l'educació dels sords: alumnes amb N.E.E en una escola especial i prohibició de signes. (1843-1925)

De l'escola especial a la inclusiva. Igualtat d'oportunitats per a les persones sordes. Necessitat i opció d'aprenentatge en modalitat bilingüe (1930-1999)

1876

Especialistes **discutien si era millor un mètode** de signes o optar pel oralisme.
El segon mètode obtenia resultats molt més pobres que el primer.

1900

Congrés Internacional a París, la comunitat sorda **defensa la llengua de signes** i suggereix un mètode educatiu combinat

1917-1925

Pere Barnils i la **metodologia científica amb mètode oralista**. Entén l'educació especial com unes pràctiques a mig camí entre la Pedagogia i la Medicina, i als educands sords com uns pacients, als qui s'aplica una teràpia per "retornar-los parlants".

1959

El dret a l'**educació en igualtat d'oportunitats**, segons el principi 7 de la Declaració Universal dels Drets dels Infants.

1981

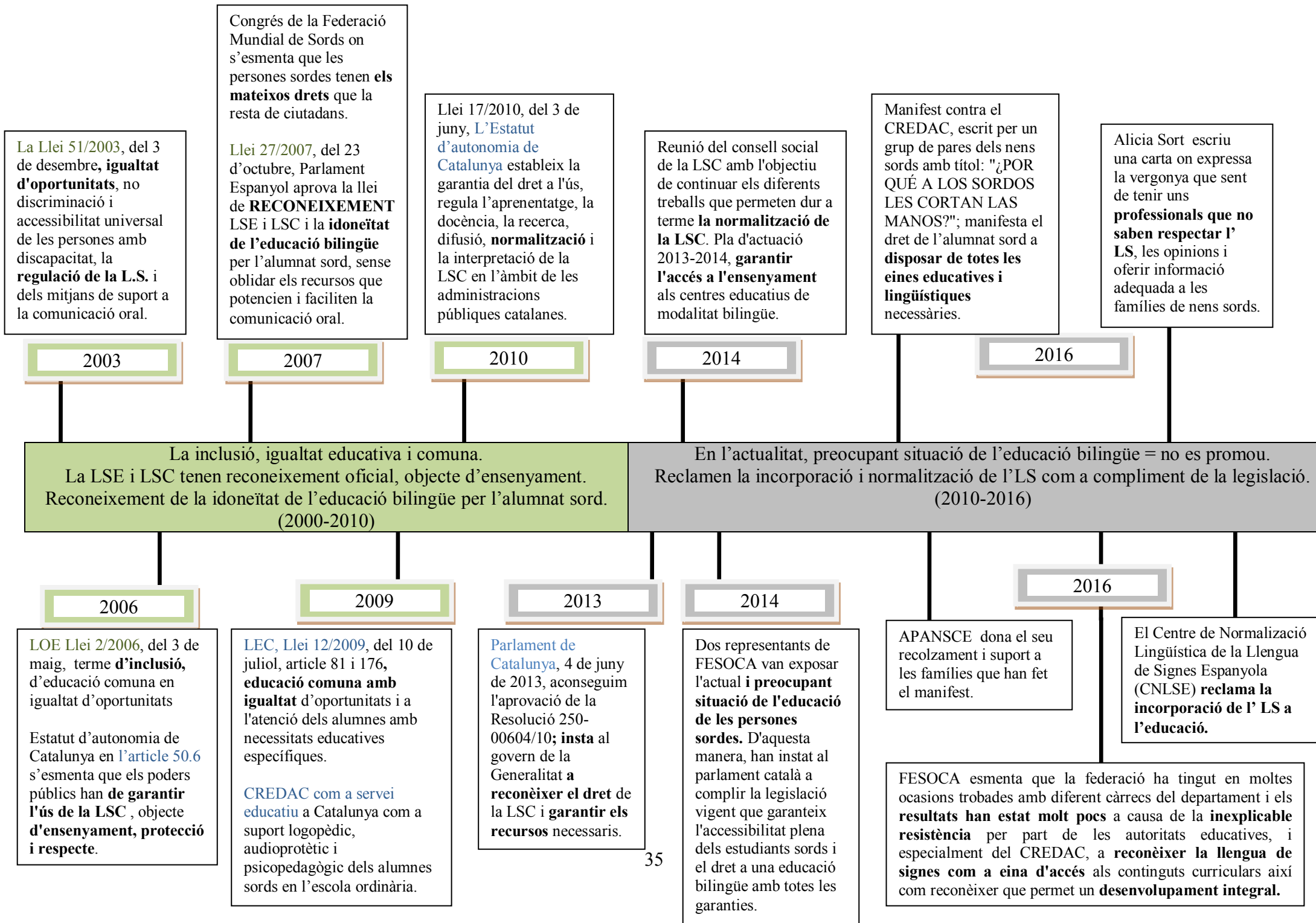
Després de 18 canvis d'escoles a Barcelona durant 170 anys, es va fer un edifici amb la finalitat de propiciar l'escolarització en **escoles ordinàries Tres Pins**. El currículum va accedir per primera vegada al nivell de l'**ensenyament reglat**. L'aprenentatge es feia amb **modalitat bilingüe (LSC + LO)**.

1993

L'ONU, en la Resolució 48/96, es refereix a la conveniència **d'emprar la LLENGUA DE SIGNES en els àmbits educatiu, familiar i comunitari dels infants sords.**

1995

LEC: ingressa legalment la LSC a les escoles a través del Real Decret d'ordenació dels alumnes amb N.E.E. Aquesta llei regula que l'administració educativa **afavorirà el seu ús i estudi** en els centres docents que s'escolaritzi alumnes amb N.E.E. associades a una discapacitat auditiva.

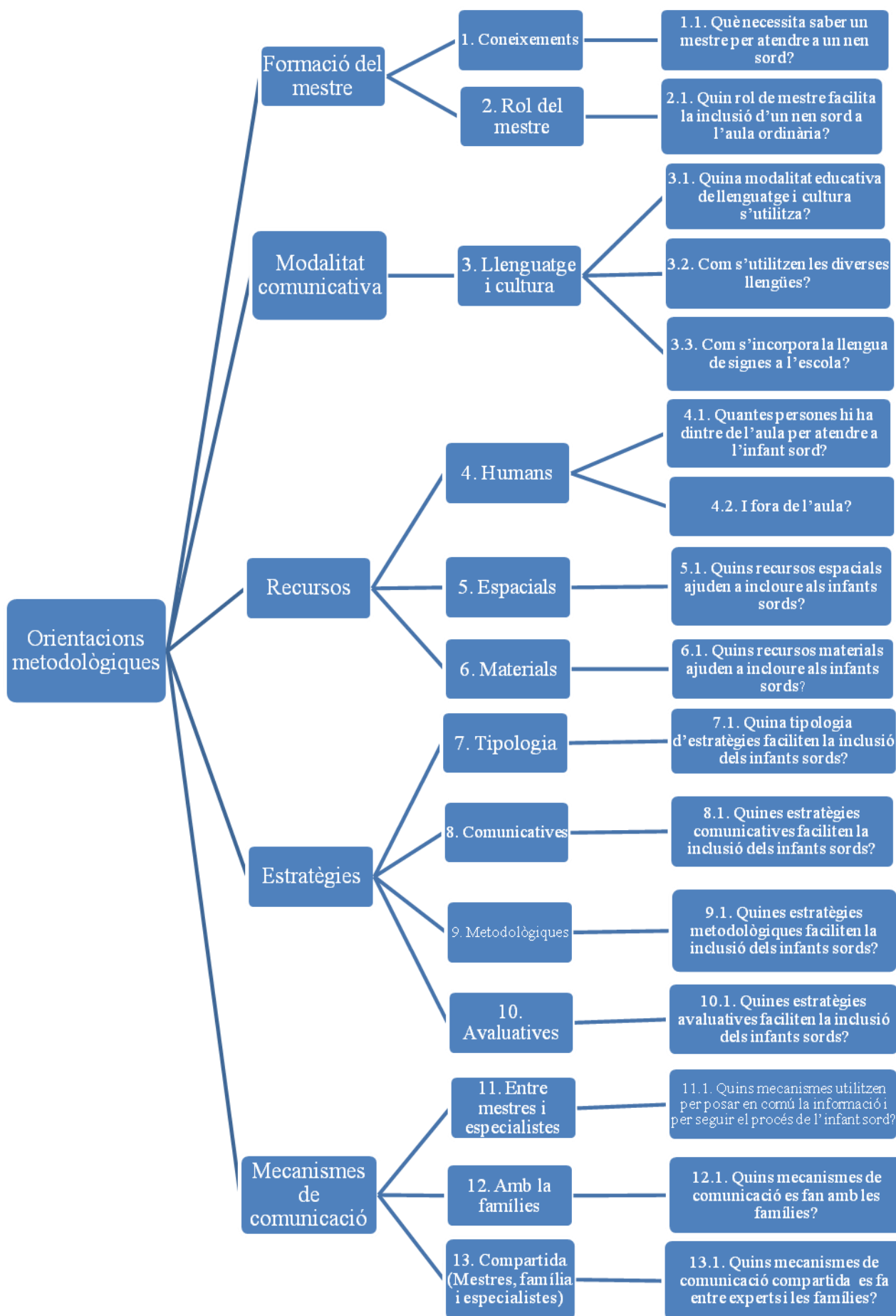

Referències bibliogràfiques:

- AGORA. (2010). *Llengua de signes catalana, Educació Infantil*. Recuperat a: [file:///C:/Users/paula%20aran/Downloads/curriculum-llengua-signes-educacio-infantil%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/paula%20aran/Downloads/curriculum-llengua-signes-educacio-infantil%20(1).pdf)
- Asamblea General de las Naciones Unidas. (1959). Declaración de los derechos del niño. Recuperat a <http://www.juridicas.unam.mx/publica/librev/rev/derhum/cont/4/pr/pr20.pdf>
- Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya. (2016). *Manifest de les famílies dels nens sords de l'Escola Tres Pins contra el CREDAC Pere Barnils*. Recuperat a https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1045335822175278&id=227829013925967
- Catalunya. Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de juliol 2009, núm. 5422, p. 56629, article 81.
- Catalunya. Llei 17/2010, del 3 de juny, de la llengua de signes catalana. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 10 de juny de 2010, núm. 5647, pp. 45011- 45017.
- Centre de Normalització Lingüística de la Llengua de Signes Espanyola. (2016, Febrero 21). Reclama la incorporació de la llengua de signes a l'educació. Madrid: *ABC*. Recuperat a http://www.abc.es/sociedad/abci-reclaman-incorporacion-lengua-signos-educacion-201602211832_noticia.html
- Comissió d'Ensenyament i Universitats. (2013). *Proposta de resolució sobre el suport als alumnes sords. Resolució 250-00604/1*. Recuperat <http://www.parlament.cat/document/altres-publicacions/46450.pdf>
- Espanya. Lei Orgánica 2/2006, del 3 de mayo, de educación. *Boletín oficial del Estado*, 4 de mayo del 2006, núm. 106, pp. 51-69.
- Espanya. Lei 27/2007, del 23 de octubre, por la que se reconocen las lenguas de signos españolas y se regulan los medios de apoyo a la comunicación oral de las personas sordas, con discapacidad auditiva y sordociegas. *Boletín oficial del Estado*, 24 de octubre de 2007, núm. 255, pp. 43251- 43259

- Famílies dels nens sords de Tres Pins (2016). *Per què als sords els tallen les mans?*. Recuperat a <https://drive.google.com/a/blanquerna.url.edu/file/d/0B0pw5KozDBHHaThkLW5LLW9RX2M/view>
- Federació de persones sordes de Catalunya. (2014). Comparecencia en el Parlament de Catalunya. *Preocupante situación de la educación de las personas sordas*. Recuperat a http://www.fesoca.org/es/noticias/comparecencia-en-el-parlament-de-catalunya_257.html
- Federació de persones sordes de Catalunya. (2014). *Reunió del Consell social de la LSC*. Recuperat a http://www.fesoca.org/es/noticias/reuni-n-del-consejo-social-de-la-lsc_223.html
- Federació de persones sordes de Catalunya. (2016). *Comunicado Fesoca en relació al manifest del CREDAC*. Recuperat a http://www.fesoca.org/es/noticias/comunicado-de-fesoca_340.html
- Federació de persones sordes de Catalunya, Comissió d'educació. (2013). *Situació educativa dels estudiants sords a Catalunya*. Recuperat a <http://www.social.cat/documents/educacio-2013.pdf>
- Grup d'estudi de llengües amenaçades. (2015). La llengua més discriminada. *Vilaweb*. Recuperat a http://www.vilaweb.cat/opinio_contudent/4334605/llengua-discriminada.html
- Llombart, C. (2013). *Història de l'Escola Municipal de Sords-Muts de Barcelona*. Consorci d'Educació de Barcelona. Recuperat a <http://www.xtec.cat/~cllombart/historia.htm>
- Organización de las naciones unidas para la educación, la ciencia y la cultura (UNESCO) y Ministerio de Educación y Ciencia de España. (1994). Declaración de Salamanca y Marco de Acción sobre necesidades educativas especiales. Conferencia mundial sobre necesidades educativas especiales: acceso y calidad. Salamanca: España. Recuperat a http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_S.PDF
- Sort, A. (2016). Carta Oberta al CREDAC. Recuperat a <https://www.facebook.com/alicia.sort/posts/10207585722354730>

ANNEX 3: Guia prèvia orientativa dirigida a mestres per incloure a infants de segon cicle d'Infantil amb discapacitat auditiva profunda a l'escola ordinària

1.1. La formació de mestres és un dels pilars fonamentals per a la construcció d'escoles inclusives.

FORMAR-SE SOBRE SORDESA I LIMITACIONS

Informació i formació sobre el que significa sordesa (comunitat) la seva llengua de signes (L.S), les limitacions auditives i tipus que hi ha.

APRENDRE LLENGUA DE SIGNES

Un bon domini de la L.S i L.O/ L.E

CONÈIXER DIFICULTATS, CARACTERÍSTIQUES,

APRENENTATGES I NECESSITATS DELS INFANTS SORDS

FORMAR-SE EN RECRUSOS I ESTRATÈGIES

INFORMAR-SE SOBRE SUPORTS

Conèixer els serveis (CREDA) i els recursos del barri o població .
Suport escolar, personal i (intèrpret).

2.1. ACTITUD

Ser flexible per atendre a les necessitats dels infants, amb preocupació, ganes d'innovar, promoure actituds positives cap a la diversitat

ESTABLIR RELACIÓ AMB L'INFANT SORD

Directa, afectiva i positiva amb l'alumne sord.

3.1. FOMENTAR UNA EDUCACIÓ BILINGÜE L.S + L.O

Una resposta coherent, que respecta i entén la situació de bilingüisme que viuen els nens sords i el dret a ser educats en la seva pròpia llengua (UNESCO, 1954).

TREBALLAR BILINGÜISME SIMULTANI

EDUCAR D'UNA FORMA BICULTURAL

3.2. NENS SORDS, L.S → L.O → L.E

És cabdal la introducció primerenca de la llengua de signes en els nens sords com a instrument de comunicació i aprenentatge al mateix temps que oferim poder anar desenvolupant la llengua majoritària oral i/o escrita, en la mesura de les possibilitats de cadascú.

Fer ús de la llengua de signes com a llengua vehicular en l'educació dels alumnes sords està reflectida en diferents documents

internacionals (UNESCO, 1994) (ONU, 2006)

NENS OIENTS, aprenen nova L.S

TASCA DEL MESTRE

Tot i ser dues llengües diferents saber com donar un significat a totes dues juntes.

3.3. CURRÍCULUM COMÚ = INCLoure L.S

Un únic currículum i dues llengües (L.S i L.O) en igualtat de condicions, estatus i importància.

4.1. DINS L'AULA ORDINÀRIA

La presència de dos tutors (cotutors) referents simultàniament a l'aula ordinària, un d'ells oient i l'altre pot ser sord o oient competent en la L.S (recomanable que tots dos coneixin la L.S), que comparteixen la tasca conjunta i la responsabilitat de l'educació.

PROFESSIONALS EN EL CENTRE ESCOLAR

Els professionals atenen el nen en horari escolar, en la mesura que sigui possible, en la dinàmica de l'aula.

El logopeda, suport pedagògic, la participació de persones adultes sordes, presència d'un intèrpret.

4.2. SERVEIS

5.1. ESPAI FÍSIC

Espais oberts, familiars i acollidors. Una organització de la classe compatible seria la de forma d'amfiteatre o "U".

AMBIENT ACÚSTIC

Propiciar un ambient acústic adequat en les aules

IL·LUMINACIÓ

La falta de llum o la llum tènue són un obstacle per la correcta percepció de la lectura labiofacial.

UBICACIÓ DEL NEN SORD A L'AULA

Situar l'alumne sord estratègicament a classe, per tal de que pugui visualitzar l'entorn.

6.1. CANALS VISUALS, GESTUALS I MANIPULATIUS

Murals, plafons, pòsters, mapes, vídeos, esquemes, gràfics, dibuixos, fotografies, mapes conceptuals, diapositives, làmines i distints materials de suport gràfic.

Els cartells, cançons, càrrecs i d'altres informacions, si van acompanyades de la imatge del signe corresponent amb la transcripció a l'alfabet dactilològic, augmentarà la comprensió i autonomia de l'alumne.

CANALS TEXTUALS

Elaborar i/o adaptar textos, materials i activitats a nivell lingüístic i curricular de l'alumne.

CANALS TECNOLÒGICS

Recursos informàtics, vídeos, subtitulació d'imatges i vídeos, ordinadors, telèfons i càmeres digitals i tablettes.

CANALS TÀCTILS

Dispositius vibrotàctils, faciliten informació sonora percebuda pel tacte.

7.1. Tenir present ESTRATÈGIES NECESSÀRIES PELS ALUMNES SORDS que poden ajudar als companys.

Les estratègies es desenvolupen en situacions d'aula ordinària amb la resta d'alumnes del grup classe i en situacions d'aula en petit grup i si escau de forma individual.

8.1. NEN SORD AMB PARTICIPACIÓ ACTIVA EN LA INTERACCIÓ

"Teràpia de sabotatge"

Oferir oportunitats als sords perquè puguin participar activament en les activitats (estimulació per la parla).

Fer agrupaments el més ampli possible d'estudiants sords en una mateixa aula perquè tinguin més i variades possibilitats d'interacció comunicativa.

GESTIÓ DE LA CONVERSA

Controlar el desenvolupament de la discussió de manera que l'alumne no se senti perdut davant un ritme massa accelerat.

Aixecant la mà i marcar (amb un senyal) els canvis de tema, anticipar el tema de conversa.

CONTACTE FÍSIC I VISUAL

Assegurar que l'alumne ha establert contacte visual amb nosaltres per iniciar la comunicació.

ATENCIÓ DIVIDIDA

Assegurar l'atenció visual i el contacte ocular (atendre i mirar).

VOCALITZACIÓ/GESTICULACIÓ

Vocalitzar amb claredat, en un to normal, a un ritme pausat. Parlar a l'alumne davant i a prop.

Facilitar la recepció del L.O amb gesticulacions, ens acompanyem de signes, d'expressió facial, corporal.

LECTURA LABIOFACIAL=EXPRESSIÓ ORAL

Situar-se sempre davant de l'alumne i parlar de manera clara per permetre-li la lectura labial.

Ajudar a controlar la seva veu, la seva parla i la seva expressió.

PARAULA COMPLEMENTADA

Proporcionar una informació fonològica més completa i menys ambigua.

COMPREENSIÓ/REPETICIONS

Verificar la comprensió de l'alumne fent preguntes.

L'explicació dels coneixements previs, les imatges, els suports visuals i la dactilologia faciliten comprendre la informació nova. Si no ha entès, s'ha de repetir dintre del context, rephrasejar, simplificar o clarificar

DONAR TEMPS, SENSE PRESSES

Deixar temps suficient perquè pugui mirar el material o per respondre. No interrompre per corregir.

9.1. METODOLOGIA CONSTRUCTIVISTA

Metodologia constructivista i de participació activa de tots els alumnes. Aprenentatges significatius des dels coneixements previs dels alumnes.

Oferir varietat d'activitats que facilitin l'expressió de diferents interessos, graus de dificultat, canals de comunicació i ritmes d'aprenentatge.

L.O + L.S = FOMENTAR RELACIONS SOCIALS

Fomentar la comunicació i propiciar situacions d'interacció positives entre alumnes sords i oients.

Tutories per afavorir la participació i la relació de tots els alumnes.

Potenciar la conversa i el diàleg, fer-ho en forma de rotllana per facilitar la visió i la comunicació.

APRENENTATGE COOPERATIU/ AGRUPAMENTS

Agrupaments flexibles, reduïts. Aprenentatge cooperatiu. Activitats que fomentin la diversitat i les relacions afectives entre l'alumnat.

Exemple: Tutoria entre iguals.

APROPAR-SE A LA CULTURA SORDA

Tenir accés a la cultura sorda, conèixer-la i valorar-la per raons d'identitat i d'autoestima.

PROPOSTES D'ACTIVITATS

Realització de tallers de L.O i L.S. Joc simbòlic, heurístic, projectes, racons. Emprar estratègies que impliquin fer i resoldre coses mitjançant la llengua.

Treballar els contes, moments com la higiene i l'hora de menjar per reforçar la comunicació.

LLENGUA ESCRITA

Posar als nens sords en contacte amb tot tipus de textos amb fi de mostrar-li què representa el llenguatge escrit i facilitar-li'n la comprensió.

10.1. AVALUACIÓ CONTÍNUA / OBSERVACIÓ

SISTEMÀTICA

Saber com, què i quan aprenen els infants.

Identificar les dificultats i suports que necessita.

Que el nen sigui conscient dels seus avenços va en benefici del rendiment i motivació del nen.

Es prenen les mesures d'avaluació per conèixer fins a quin punt el nou alumnat se sent a gust en el centre?

AUTOAVALUACIÓ

Revisar els plans d'acció i les pràctiques quotidianes per trobar "barreres" que limiten.

Espais per la reflexió que permetin als mestres profunditzar sobre les seves experiències.

11.1. COL·LABORACIÓ / COOPERACIÓ

La implicació de tot el claustre perquè aquest projecte bilingüe pugui plantejar-se a partir d'un context de normalitat comunicativa partint de la coordinació de tots els processos educatius i des de la reflexió i avaluació

Els especialistes han de treballar en estreta col·laboració amb els mestres de l'aula.

COORDINACIÓ

Disposar de temps per a la coordinació entre professionals que treballen amb alumnes sords per afavorir l'aprenentatge, el seguiment de l'evolució de l'alumne i per a fer una feina coherent i que tingui un sentit per a l'alumne.

REFLEXIÓ I FORMACIÓ

Propiciar espais de reflexió, revisió de la pràctica i formació continuada als professionals.

12.1. ORIENTACIÓ / TUTORIES

La família és fonamental que conegui molt de prop les adquisicions que va fent el nen a l'escola perquè pugui reforçar-les en els contextos de vida quotidiana.

SUPORT / FORMACIÓ

Perquè hi hagi una col·laboració desenvolupar propostes de formació, orientació i informació.

TROBADES

Crear participació entre famílies sordes i oients.

13.1. DIARI / LLIBRETA

Pares, logopeda i professorat escriuen els comentaris. Eina útil de bescanvi, per compartir i coordinar-se.

Transmetre informació de les vivències, per ajudar al mestre a incloure a l'infant en les activitats.

FORMACIÓ

Xerrades informatives en conjunt.

Assessor sord (persona sorda competent en l'ús de la llengua de signes) ensenya la llengua de signes a mestres i famílies.

PROCÉS COL·LABORATIU

Una comunicació intensa, fluïda i agradable entre tots els membres de la comunitat educativa.

Unificació de criteris i una cultura col·laborativa entre els professors i participació dels pares afavoreix l'evolució del nen sord. Les mesures de flexibilització curricular han de ser un procés col·laboratiu, que demani la participació de tots els professionals del centre implicats en l'educació dels alumnes sords, i de la família.

Referències bibliogràfiques:

Acosta, V.M. (2006). *La sordera desde la diversidad cultural y lingüística. Construyendo centros inclusivos en la educación del alumnado con sordera*. Barcelona: Masson.

CNSE. (2004). *Libro blanco de la lengua de signos española en el sistema educativo*. Recuperat a <https://sede.educacion.gob.es/publiventa/d/13609/19/0>

Cort, N; i Sánchez, Y. (1997). Un nen sord a l'aula ordinària. *Revista de ciències de l'educació*, Universitat tarraconensis, vol 1-2, sèrie 4, 107-112

Dominguez, A.B. (2009) Educación para la inclusión de alumnos sordos. *Revista Latinoamericana de Educación Inclusiva*, 3(1), pp. 45-51. Recuperat a <http://rinace.net/rlei/numeros/vol3-num1/art4.html>

Dominguez, A.B; y Velasco, C. (2015) *La respuesta educativa a los estudiantes con discapacidad auditiva*. OEI. Recuperat a http://www.oei.es/inclusivamapfre/DIN_auditiivaR.pdf

CREDA Jordi Perelló. (2014) *L'ús de la llengua de signes a l'escola*. Recuperat a <http://agora.xtec.cat/credejordiperello/intranet/file.php?file=Documents%20publics/L%5C%27us de la llengua de signes a l%5C%27escola.pdf>

Robles, M. (2012) *Tendencia educativa bilingüe para la educación del sordo. Un nuevo camino hacia la inclusión*. Universidad de Huelva. Recuperat a <http://rabida.uhu.es/dspace/handle/10272/6148>

Silvestre, N; Cambra, C; Laborda, C; Mies, A; Ramspott, A; Rosich, N; Serrano, C; i Valero, J. (2002) *L'alumnat sord a les etapes infantil i primària. Criteris i exemples d'intervenció educativa*. Universitat Autònoma de Barcelona: Servei de publicacions Bellaterra.

Zappalá, D; Köppel, A; i Suchodolski, M (2011) *Inclusión de las TIC en escuelas para alumnos sordos*. Argentina. Recuperat a <http://escritoriiodocentes.educ.ar/datos/recursos/articulos/m-sordos.pdf>

ANNEX 4

PLANTILLA CONSENTIMENT INFORMAT PER LA PERSONA PARTICIPANT

Títol del Treball de Recerca:

Guia orientativa dirigida a mestres per incloure a infants de segon cicle d'Infantil amb discapacitat auditiva profunda a l'escola ordinària.

Investigador responsable: Sonia Aran Valero

e-mail: soniaav@blanquerna.url.edu

INFORMACIÓ BÀSICA del Treball de Recerca

Aquest treball neix a partir de l'interès sobre la necessitat de justificar d'una banda per què és important compartir educació inclús tenint dues llengües totalment diferents, una verbal i l'altre gestual. Per l'altra, conèixer les necessitats educatives que planteja el desenvolupament d'un nen amb sordesa profunda, i d'aquesta manera elaborar un conjunt d'eines, estratègies i recursos per a mestres que eduquin en context inclusiu.

La intenció d'aquesta entrevista és valorar la guia orientativa amb aquells aspectes que facilitin o dificultin la inclusió proposada.

El participant hauria de respondre a les preguntes que es realitzaran durant l'entrevista per mitjà de la llengua escrita i així aportar informació que serà imprescindible per a l'estudi.

El material i/o les dades obtingudes gràcies a la seva participació en aquest Treball de Recerca seran d'ús exclusiu intern de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport-Blanquerna. En el cas que fossin incloses en una publicació dins de l'àmbit acadèmic i científic complirien estrictament les condicions ètiques de confidencialitat exigides en una recerca d'aquestes característiques.

La persona participant ha de llegir i contestar les següents preguntes amb atenció (encerclar la resposta correcte):

Ha llegit tota informació que li ha estat facilitada sobre aquest projecte? SÍ/NO

Ha tingut l'oportunitat de preguntar i comentar qüestions sobre el projecte? SÍ/NO

Ha rebut suficient informació sobre aquest projecte? SÍ/NO

Ha rebut respostes satisfactòries a totes les preguntes? SÍ/NO

Està d'acord en participar-hi? SÍ/NO

Autoritza la seva participació en el projecte? SÍ/NO

Autoritza la participació de les persones de les quals és responsable (en el cas d'una representació institucional)? SÍ/NO

Data: Abril de 2016

Signatura de la persona participant:

Exemplar per al participant / per a l'investigador

TRANSCRIPCIONS ENTREVISTES

(informació rellevant destacada amb subratllat i color verd)

DATA: 22/02/16

0. Jesús Valero Garcia,

Doctor, professor titular de la URL, Blanquerna.

Coordinador del Màster Universitari en Atenció a la Diversitat i Educació Inclusiva.

VALORACIÓ PRÈVIA DE LA GUIA

J.- Primer de tot, tal com t'ho he dit, felicitar-te perquè la feina que implica tota aquesta informació és molta i em sembla que val la pena ressaltar.

Aleshores jo el que he vist a partir del teu plantejament és que... clar, plantejes les coses molt focalitzades amb la llengua de signes. Val? Aleshores, clar jo crec que en tot cas hauríem de pensar que en aquest moment un 85% dels infants amb sordesa no estan anant a escoles on utilitzen la llengua de signes, escoles oralistes. Aleshores, clar, aquí podríem pensar si aquestes mesures foren útils o aplicables a totes aquestes escoles oralistes. Val? Jo aquí tinc els meus dubtes. No per les escoles en sí, sinó perquè hi ha nens de tota mena. Vull dir que resoldre la temàtica molt complexa només introduint la llengua de signes jo no sé si ho resoldries.

S.- A part d'introduir la llengua de signes, molts d'aquest infants sords per rebre el suport ho fan fora de l'aula ordinària.

J.- No necessàriament

S.- La gran majoria, per el que jo he llegit, quan estan amb logopedes per treballar la llengua oral, ho fan fora de l'aula. Llavors en aquest moment s'estan perdent coses que s'estan fent a l'aula amb els altres nens. Llavors no només és el tema de la llengua de signes, que penso que el 85% són escoles oralistes ja estan perdent la introducció de la llengua de signes que tenen dret aquests nens a aprendre a més de la oral i la escrita. Llavors és com que plantejo una inclusió d'aquests nens en la mateixa aula i mateixes condicions. Si que és cert que hi ha diversitat de graus de pèrdua i capacitats, però em centro en aquest cas en els nens sords profunds i com podríem fer la inclusió d'aquests nens tenint en compte sempre els altres alumnes.

J.- Però un matís amb això que tu comentes. D'acord que hi ha molts infants que amb el sistema oralista no acaben d'anar bé i que el rendiment educatiu i d'aprenentatges és mínim. Però pretendre que la llengua de signes ho resoldrà jo aquí hi posaria un interrogant.

Tu dius aquests nens sovint es treuen de l'aula per rebre suports, val. Però si tu te'n vas a l'escola Tres Pins o te'n vas a una escola bilingüe, resulta que la quantitat d'hores que fan els nanos és superior a la dels altres perquè necessiten suport de logopèdia, perquè també fan llengua oral. Mestre de llengua de signes, d'educació especial. Aleshores estan fent cada dia una o dues hores més que els altres nens amb els quals estan integrats. S'afegeix l'aprenentatge de la llengua de signes en el currículum que els altres no tenen. Per tant, també suposa una càrrega de docència. Què passa? Que els nens espavilats, sords, que utilitzen la llengua de signes, molt bé, però esque continuen tenint dificultats, no per introduir la llengua de signes anirà millor, fan el que poden.

L'altre dia parlant amb un company teu de la tarda, em va comentar que ell havia anat a Tres Pins i que després va anar a Consell de Cent i m'explicava una realitat que potser avui dia probablement ja hagi canviant. Però em venia a dir que a Consell de Cent, la suposada escolarització dels nens sords, que també és una escola bilingüe a l'institut, era fictícia perquè els nens estaven moltíssimes hores sols, en una aula tancats, fent les seves coses com a grup de sords i que el contacte amb el grup d'oients era autènticament casualitat. Què vull dir amb això? Jo no m'estic ara pocionant en contra, en absolut, per mi la llengua de signes és

importantíssima quan no tens altres elements per facilitar l'aprenentatge al nen sord i crec que és una aberració capficar-te amb l'oralisme quan el nen sord té dificultats. Jo crec que hauria de quedar reflectit aquí que hi ha com una pluralitat de realitats en l'educació del sord i que la llengua de signes és una opció, però no és l'única. És el que jo aportaria en el teu treball. És a dir, tal com tu plantejges, és la única opció, aquesta? I dic home... la única no, hi ha d'altres.

S.- I per exemple, alguna cosa que pensaries que seria bó introduir a part de la llengua de signes?

J.- No, tu ho expliques molt bé, totes les qüestions relatives amb afavorir la comunicació amb els nanos, totes les qüestions relatives a utilitzar elements visuals, totes les qüestions relatives a intentar anticipar als nens a coses que es fan a classe que són fonamentals, o quan parles de l'avaluació també em sembla molt interessant. El fet de tenir en compte alguns elements que poden evitar que en comptes d'avaluar els coneixements, avalués la seva competència en llengua. És l'altre problema que tenim a vegades, ho expliques molt bé.

Quin element poder jo introduiria de tot el que dius. Almenys no sé si ho fas constància. Jo crec que no, però igual m'equivoco. Poder són nanos que quan estan a partir dels 11-13 anys se'ls hauria d'atendre més des del punt de vista emocional. És a dir, per regla general la realitat del món de persones amb sordesa quan acaba la infantesa i arriba el període d'adolescència. En acceptar-se, en entendre's, en no deprimir-se perquè veuen que ells tenen unes dificultats i els altres no, en veure que les relacions amb els altres costen més.

Per aquest tema he facilitat metodologies perquè l'infant pugui establir relacions amb la conversa, amb racons, tallers, projectes, en fi, grups cooperatius perquè així també, això que parles de les emocions, es puguin treballar en aquests moments. Sigui important des de petits treballar això perquè així quan arribin a l'adolescència tinguin més facilitat per treballar aquests aspectes.

També és cert des del punt de vista de les dificultats que poden suposar en els aprenentatges dels infants sords, mmmm... , per regla general en aquestes etapes no tenen masses dificultats, encara no han tingut el tema de la comprensió lectora que és el tema amb gran handicap per els nens amb sordesa i, per tant, moltes de les coses que fan a classe són molt visuals, molt experiencials, tampoc tenen excessives dificultats. Alerta! no vull dir amb això que ja està tot fet. Poder on les necessitats curriculars són més potents de fer canvis, d'introduir coses, de treure coses, potser seria més a partir de tercer de primària quan ja el requeriment de l'escola comença a ser una mica més fort i el nano si no té una base, comença a donar la sensació de que no arriba. Però m'ha semblat molt coherent i racional tot el que expliques.

S.-La part amb més necessitat de potenciar quan introduïm als nens sords a l'aula què seria?

J.- Depèn de cada nano, perquè atribuir recursos del tipus que sigui només pel grau de pèrdua auditiva és un error. Hi ha nanos amb pèrdues auditives severes que necessiten molta atenció i molts recursos; i nanos amb pregona que més aviat els estorba que tu els treguis de l'aula perquè estan seguint la classe amb normalitat. Una cosa és que hi hagi disponibilitat de recursos i una altra cosa és que aquell nen els necessiti en aquell moment. A part d'això, home jo crec que tu aquí fas un plantejament molt ampli de recursos, vull dir jo no trobaria a faltar res, al contrari. Està bé, però fes una introducció dient, no tots els nens sords són iguals.

Jo a més parteixo d'una base en que el més important és que el nen es comuniqui i si és a través de la llengua de signes, doncs a través d'aquesta, si és a través de pictogrames, doncs pictogrames. Però que es comuniqui. El que no pot ser és capficar-te en ensenyar-li a parlar, parlar i el nen no pot per molt que porti l'implant perquè el seu cervell ha perdut el període crític de desenvolupament del llenguatge i no pot.

En aquest sentit, el que tu dius, no tots són iguals, depèn de moltes variables. Ara posats en situació de dir infants sords, pregons, que necessiten llengua de signes, que necessiten moltes adaptacions, una escola molt receptiva cap a les seves necessitats específiques, està molt bé.

L'únic que després clar, pot haver-hi nens que no necessitin tot, o que ho necessitin en un grau diferent. És l'únic matís que si fas una bona introducció i ho deixes clar no tens pas per què patir perquè el que dius és molt coherent i lògic.

S.- Pel que fa la formació del mestre, avui dia veus si estan realment preparats i tenen la formació que necessiten per atendre nens sords?

J.- Una pregunta una mica complicada perquè si analitzes la complexitat de la societat d'avui dia, hi ha quantitat de coses que teòricament els mestres haurien de saber que és inabastable. Perquè ara tu parles del nen sord, però imaginat que ara una persona parlés del nens amb problemes motòrics, o d'un altre d'infants d'altres cultures... M'entens? La cosa és immensa. Si et cenyeixes només al món del sord, clar, jo crec que avui en dia tothom que estigui interessat per l'atenció en la diversitat o l'atenció de les necessitats educatives especials, amb la formació que té de base quan acaba magisteri evidentment que li manquen recursos. Què passa? Que ja està així d'organitzat, eh? Doncs aleshores si específicament vol informació sobre això ha de fer un màster que li aportí els coneixements que no té sobre el món de l'atenció a la diversitat en el qual, els sords és una part. De la mateixa manera si el que al mestre li motiva un altre aspecte, doncs hauria de fer un mestre o una formació suplementària perquè la formació que rebeu com a mestres és la base. A partir d'aquí, en funció dels teus gustos aprofundir. Això és l'única solució que veig.

Però torno a insistir el món del sord és molt important, però és que si ho analitzes hi ha tantíssims temes que caldria més formació. És tan ampli el ventall... Jo la única solució que veig, que ja està plantejat pel ministeri, suprimint l'especialització en educació especial, fem una especialitat comuna tots els mestres i després que cadascú tri l'àmbit que li agrada a partir d'un màster. Des d'aquesta perspectiva jo crec que el mestre que fa el màster una base la té, després falta l'experiència lògicament. La base de tenir recursos per quan tens un nano sord a l'aula, la tens. Però clar aquells que s'especialitzen, evidentment

S.-Per últim creus que aquesta guia pot orientar i ajudar a mestres que estiguin amb nens sords a les aules?

J.- Jo crec que sí, és un bon recull d'idees i estratègies que poden ser perfectament útils per un mestre. L'únic és això, la pluralitat de situacions de nens és amplia i has d'aplicar-la amb flexibilitat. No tots els nens pel fet de ser sords, necessiten tot això, o alguns si, altres una mica menys, altres poc. Ara, una guia general de maneres de fer o maneres d'introduir i intervenir dins de l'escola, és molt correcte la idea. Està molt bé, està treballada i està pensada.

DATA: 23/02/16

1. Ester Galilea,

Mestra i logopeda assignada pel CREDAC a l'escola Municipal Tres Pins.

Les mestres del CREDAC que estem aquí, tenim un paper diferent a la mestra itinerant que agafa a un nen i el treu de l'aula. Jo estic a l'aula.

Llicenciada en filologia i graduada en patologia de llenguatge per Hospital de Sant Pau.

S.-Recordo i descriu la informació del primer punt, la formació del mestre.

E.- Tot està bé i tot ho fem així. És cert i estic d'acord que necessita saber això, el que passa que potser el mestre (tutor) no està tan format, no té aquesta formació i aquest nivell aquí, en el cas nostre. La limitació per mi és com accedeix el mestre a aquesta formació. Ells no tenen moltes facilitats per rebre aquesta formació. Primerament la lingüística, que podem dir que ells mateixos s'apunten a un curs, paguin el que valgui i la lingüística és aquesta. I l'altre és la

formació sobre sordesa que no s'han fet molts cursos, ni s'han proposat. Per l'experiència, si no facilites aquesta formació a la gent acaba sent complicat.

A més aquesta formació de tant nivell per una escola que té un nen sord no ho veig, seria una exageració. Jo ho veig més per una escola d'agrupament com aquesta, llavors sí. Que el mestre estigui format d'aquesta manera. Per tant, jo a lo millor aquí com a títol posaria l'escola ordinària d'agrupament, no?

S.- Sí, perfecte. Ho canviarem. Què en penses de la formació del mestre en L.S?

E.- Sí que hauria d'estar format amb un nivell decent en una escola d'agrupament, sobretot petits coneixements de la llengua de signes per comunicar-se amb el nen quan la logopeda no hi sigui. De fet, el primer que ha de tenir un mestre és tenir ganes, el primer és la inquietud i la motivació.

S.- Això seria pel que fa el següent punt de l'actitud del mestre.

E.- Clar es que si tu tens el 2, l'1 ja està. Pots suplir les mancances de l'1 amb el 2.

Quan marxis mira una guia per Internet que és diu "Tinc un alumne sord a l'aula" del Carles Llombart que era un psicopedagog que havíem tingut aquí. És interessant perquè parla del tipus de mestre que es troba a un nen sord i està fet aquí a l'escola.

S.- Recordo i descriu la informació de la modalitat comunicativa.

E.- Per mi en el punt 3, falta el tractament de les llengües. Perquè en el currículum, encara que vingui després, quan parles d'un únic i comú amb dues llengües això per mates, ciències, plàstica, educació física... però l'anglès necessàriament no serà igual perquè quan s'aprèn anglès es fan "listenings" i cantes, i... necessàriament ho has d'ensenyar diferent.

S.- Clar perquè la llengua de signes anglesa és diferent a la catalana.

E.- Clar, aquí per exemple la llengua anglesa en els petits és fa molt a partir de diàlegs, cançons... i els nostres nens sords no participen. Clar, si jo he d'estar signant la traducció de l'anglès, és igual si ho faig en rus, o xinès, tu ho estàs veient en llengua de signes i no estàs aprenent l'altra llengua. Llavors tenir un currículum comú per tots en el que la llengua pugui ser una cosa vehicular, ara català, castellà i anglès...

S.- I com ho feu aquí?

E.- Això ho fem en agrupament de nens sords a una aula a part i en funció del nivell de cada nen. En funció de les capacitats auditives de l'alumne s'adapten els objectius per cada etapa educativa.

Algun infant sord fa castellà, perquè és la seva pròpia llengua a casa. Llavors el professor de castellà diu bueno aquest nen que funciona bé a l'aula, es queda aquí, però d'anglès encara no. Amb altres nens sords amb més dificultats per accedir a la llengua oral, ho fem en català i en castellà via la llengua de signes. Aquí és català, castellà i anglès, escrit i oral, i a més, llengua de signes catalana. Tot això en funció del nen sord, també de les restes auditives que tingui i de les pròtesis que porti. Si un pregó no porta els audíofons ja pots treballar anglès, o castellà o el que vulguis.. que com no facis a partir de la llengua de signes... i escrita...

S.- I amb la llengua escrita, l'entenen? És molt difícil, no?

E.- Sí, i més l'anglès. Per això que tot el que has dit sí, però el tractament de les llengües ha de ser un subapartat en la part del currículum.

S.- Passem als recursos, explico la informació...

E.- Especificar la funció de l'interpret que serà per reunions o formacions. És necessari, no sempre, però per poder interpretar el que diu el mestre va molt bé. Em sembla tot molt bé.

S.- Saps si a part del CREDAC hi ha algun servei més?

E.- EAP, no és una cosa específica, però totes les escoles tenen i com a suport va bé.

S.- Pel que fa la organització, l'espai en forma d'U, sobretot és per la visió.

E.- Això no ho fem, però m'agrada molt. Si parlem d'U la situació dels nens és la mateixa i per tant no hi ha cap problema. Després si parlem de la llengua de signes l'eix important és la il·luminació i l'ambient acústic sempre és necessari. Està bé tot, perfecte.

S.- Explico els materials... Els cartells acompanyats de la imatge del signe i la transcripció de l'abecedari com a dactilològic.

E.- Després rondarem per l'escola i t'ensenyo perquè totes les aules tenen aquests cartells que expliques a sobre de la pissarra. Els nens oïdors s'aprofiten d'això, accedeixen abans a això perquè és menys arbitrari. M'agrada molt perquè veig que és la nostra escola, sí clar, perquè penso bueno anem bé.

T'explico algunes coses que hem fet gràcies als recursos de les noves tecnologies. Els apunts dels nens sords de cicle superior estan tots signats. Ho fem tot nosaltres i és una feïnada. Tenim un personatge que és l'assessor sord que és el que tu dius: els alumnes sords han de veure adults sords perquè ells es pensen que com nosaltres, sent adults, som oïdors, per tant, ells de grans seran també oïdors. Clar, la Pepita (Assesora Sorda) diu és que només en veuen a mi. Llavors vam contractar al consorci a una persona sorda que fa de vetlladora perquè tenim nens sords amb moltes dificultats conductuals i la necessitem a ella. I aquesta persona fa apunts amb l'ajuda dels mestres (tutors de l'aula) que estan molt ficats perquè un d'ells és intèrpret i l'altra té nivell quart de L.S. Aquests tutors fan els apunts pensant en els nens sords i filmem a la Mari (assesora) i els guardem en CD's.

Ara estem començant a cicle inicial (primer i segon) a funcionar amb *usb*. Per exemple, per aprendre un poema, el filmem amb ell, s'ho emporta a casa i ho estudia. Torna aquí i ens ho explica.

Una altra cosa nova és que quan l'escola envia una circular, aquesta l'enviem signada. Ara tenim 10 famílies sordes, de segon cap a baix pràcticament són aquestes 10 famílies. Llavors enviem per email a una mare, que és la coordinadora dels pares sords i ella ho envia a totes les famílies.

S.- Ara anem a les estratègies, les explico...

E.- Quan fem converses, aquí les taules estan posades de manera tradicional i el que fem els logopedes és posicionar-nos darrere del nen que parla, perquè el nen sord es giri i miri. Això seria lo idoni, però és molt complicat.

S.- Anticipar sempre la informació perquè sàpiga què farem.

E.- Sí, molt bé, estàs molt informada, eh? Molt!. Sí, perquè de fet una de les funcions d'agrupament és anticipar. Per exemple, una sortida, el teatre... Tot això prèviament em treballat aquí el que després veurem.

Aquí nosaltres no treballem la paraula complementada. Això es feia a Girona.

Està molt bé, està perfecte.

Això dels tallers m'agrada, això que es fa? a parvulari funcionen molt per tallers? Ho buscaré! Nosaltres a parvulari els divendres fem taller de conte. Muntem un teatre, els nens es disfressen i fan d'actors. La mestra explica (fa de narradora) i la logopeda signa. Les aules es barregen i cada nen escull quin conte vol representar i quin personatge. Nosaltres intentem que els sords vagin junts, ara hi ha 8 nens sords, abans era més difícil perquè hi havia menys, però igualment ens agrada que estiguin junts. Els nens sords signen, nosaltres els hi donem la pauta. Llavors la llengua de signes i la oral estan barrejades.

S.- Parlem de l'avaluació, explico els punts.

E.- Estàs posant per escrit pràcticament tot el que fem aquí, està molt bé. Contínua si us plau...

S.- Col·laboració i formació, explico els punts.

E.- Nosaltres tenim un grup de treball. La Pepita Cedillo, sorda, atén als pares sords quincenalment perquè sinó es queden amb una manca d'informació dels seus fills, aquest imput de l'entorn és el que necessiten.

Hi ha una associació de pares de nens sords, APANSCE que si volen aquests poden anar allà els dissabtes.

Aquí ara hi ha un grup de pares que es formen en llengua de signes. Hi ha un sord que ensenya aquesta llengua, sobretot és per parvulari que són els pares més inquiets.

Saps què faré? Presentaré això a les companyes de la feina, del CREDAC. Que em diran tot això ja ho fem... però hi ha coses que no fem bé, eh? Està bé tenir-ho per escrit. M'agrada molt, eh? Has posat una mica així en forma de graella tot el que fem nosaltres.

Opinió de valoració de la Llengua de Signes: El nen sord encara que li posis audiòfons o implants coclears continuarà sent sord i necessitarà la llengua de signes catalana (LSC), sobretot a l'escola. El CREDAC té una visió molt oral i poc objectiva.

DATA: 24/02/16

2. Teresa Hernández,

Logopeda del CREDAC (Centre de Recursos Educatius per a Deficients Auditius de Catalunya, Pere Barnils)

LA PRIMERA PART, consisteix en informar de la història del CREDAC, les seves funcions i serveis que ofereix, el pla d'actuació, les modalitats que existeixen avui dia a Barcelona.

És un servei educatiu del Departament d'Ensenyament que col·labora amb els centres educatius, per tal que la tasca del professorat s'adeqüi a les necessitats educatives de l'alumnat amb deficiències auditives greus i permanents o amb greus trastorns del llenguatge.

El CREDAC és l'hereu final de la primera escola de sords que hi va haver a la ciutat de Barcelona que des de l'any 1800 havia iniciat l'educació amb els sords. El servei de Pere Barnils atèn als nens dels diferents districtes de Barcelona i està format per Logopedes, Psicopedagogs i Audioprotetistes coordinats per un Equip Directiu.

L'alumne que presenta pèrdues auditives importants, i sempre d'acord amb la família, recomanen la seva assistència a un centre d'agrupament d'alumnat amb sordesa. Actualment a Barcelona existeixen dues modalitats de centres d'agrupament per atendre a l'alumne sord:

1. Modalitat oral, és a dir, llengua exclusivament en català i castellà. A 2n cicle d'infantil i primària trobem: escola Casas, escola El Sagrer, escola Auró, escola Proa, escola Torrent de Can Carabassa, escola Antaviana i escola Tàber.
2. Modalitat bilingüe, és a dir, llengua de signes catalana (LSC) i la llengua oral. A 2n cicle d'infantil i primària trobem: L'escola Tres Pins.

LA SEGONA PART, consisteix en la validació i valoració de la guia orientativa.

No ens permet la gravació d'àudio per tant, escriuré de forma resumida quines modificacions i ampliacions ha proposat:

1. Fer una part prèvia (introducció) d'un seguit de consideracions i informació que és necessària per entendre la globalitat de la guia orientativa: és un ideal (difícil aplicació en la realitat educativa), ens centrem en un únic cas (la sordesa profunda) però tenim en compte que a la classe hi ha molt més casos que no podem pretendre que els mestres dominin, plantejar la flexibilització per atendre al màxim a tots els nens amb allò que necessiten.
2. Ampliar el títol del treball: Elaborar una guia orientativa dirigida a mestres per incloure a infants de segon cicle d'Infantil amb discapacitat auditiva profunda a l'escola ordinària d'agrupament amb modalitat bilingüe. En qualsevol escola, que no sigui d'agrupament de nens sords profunds, no es podria portar a terme una modalitat bilingüe, per tant centrem més el tema.
3. Proposa revisar la llei d'accessibilitat i de llengua de signes on es regula les escoles de modalitat bilingüe.
4. En l'apartat 1.1. (formar-se sobre sordesa i limitacions) quan es parla de limitacions, millor modificar-ho per dificultats. A més, quan diem tipus de limitacions auditives que hi ha, ampliar dient: tipus de pèrdua auditiva.

5. En el mateix apartat 1.1. (informar-se sobre suports) Especificar la funció que té el suport d'interpret. L'utilitzarem per formacions o reunions amb famílies sordes. En l'educació obligatòria no està reglat tenir un intèrpret en les escoles, s'hauria de demanar aquest suport a associacions o fundacions.
6. En l'apartat 1.1. afegir els estudis que haurien de tenir els mestres, logopedes que atenen als infants. Sobretot magisteri, després logopèdia i els cursos o formació de signes. Proposa que ens informem dels coneixements que es necessiten i actualment com es pot arribar a la formació de L.S.
7. Apartat 4.1. Dificultat de que els dos mestres (cotutors) tinguin coneixement de la llengua de signes, a més la llei no ho demana com a requisit. Afegir mestres d'educació especial i el MALL (mestre d'audició i llenguatge) i el psicopedagog. Modificar la participació de persones adultes sordes per mestres o professionals sords amb domini de la llengua de signes i la llengua oral. Qualsevol persona sorda no pot impartir dia a dia a l'aula classes sense una formació i base prèvia respecte a educació.
8. En l'apartat 4.2. incloure la participació de persones adultes sordes com persones que són fora de l'aula i que poden venir a l'escola a participar en qualsevol activitat.
9. Apartat 9.1. (propostes d'activitats) modificar la higiene i l'hora de menjar per hàbits i rutines ja que ho inclou tot.
10. Apartat 10.1. (avaluació contínua) sobretot avaluar el procés de les llengües i la comunicació (és el que més interessa en aquesta etapa, que quedi el més aviat assolit) tant de la L.S com de la L.O.
11. Valoració final, és una guia resumida, molt bona, clara i dóna resposta al objectiu principal que es planteja respecte a ser una orientació per a mestres per incloure als infants sords a les aules ordinàries. Les categories i subcategories són les adequades i necessàries per poder-ho portar a terme.

DATA: 29/02/16

3. Alfons Sort Vidal,

Participant de la junta d'APANSCE

Enginyer Industrial i Economista

Pare d'una noia sorda, educada en modalitat bilingüe a l'Escola tres Pins, Institut Consell de Cent, Facultat de Psicologia de la UB. Recentment ha completat el Grau de Psicologia.

APANSCE, L'Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya és una associació de famílies i per a les famílies de nens sords, sense ànim de lucre, que va ser constituïda l'any 1996 fruit de les inquietuds d'uns pares amb fills sords. La comunicació a casa per educar des del principi, és una de les seves grans preocupacions i per això s'esforcen en posar tots els recursos possibles.

S.- M'agradaria que em facis primer de tot una valoració global de la guia orientativa, què et sembla?

A.- Primer de tot, espero que el teu treball sigui un èxit i t'agraeixo l'interès per el tema de l'educació dels nens sords. En General et felicito per el treball. Està molt ben estructurat, els seus apartats tenen punt rellevants i totes les coses proposades són importants. La principal crítica per a mi son les coses que no inclou.

S.- A que et refereixes?

A.- A les mancances. Al meu entendre, l'educació d'un nen sord requereix de la Llengua de signes, en un context bilingüe, com és la societat en que vivim, i de la manera que expliques molt bé. De totes maneres, per a que una llengua es pugui utilitzar cales dos coses. En primer lloc, persones amb qui utilitzar-la quotidianament i en segon lloc, models de qui adquirir el seu ús de manera cada cop més complexa. Per què aquestes dos coses siguin possibles, cal que hi hagi un mínim de nens sords dins de l'aula i en el conjunt del col·legi. Idealment, més de tres dins de l'aula i com a mínim un grup similar en cada edat. També cal que hi hagi algun adult sord, usuari habitual de la llengua de signes. Si és possible un professor. Com que és molt difícil

que n'hi hagi un per cada nivell d'edat, un mateix professor pot estar present en tots els grups, per exemple, una hora al dia, o com classe separada per al grup de nens sords.

S.- Així va ser en l'educació de la teva filla fa anys enrere? Què creu que ha canviat fins ara?

E.- Aquest sistema ha estat present en l'educació de la meua filla i de tota la seva promoció amb uns **resultats molt satisfactoris**. Tant en el desenvolupament i confiança personal com en els resultats acadèmics. **Això és molt difícil** for de les aglomeracions urbanes per **la baixa densitat de nens sords, però és fonamental**. Molt més important que les rutines administratives o els hàbits dels diferents professionals de la comunitat educativa.

S.- Hem podries dir aspectes per ampliar o millorar dels apartats plantejats?

A.- Crec que es poden extreure del que ja t'he explicat anteriorment.

- 1- Grup de nens sords a dins la classe. Mínim 2, ideal més de 3.
- 2- Professor sord signant dins de l'escola
- 3- **Cursos i activitats a les famílies per a que la llengua de signes** estigui en l'àmbit familiar.
- 4- Nen sord únic a l'escola, o molt pocs i separats per grups d'edat.
- 5- Manca de **subtitulació i text en les comunicacions audiovisuals** del centre.
- 6- Manca de referents **adults sords signants a l'escola. Mestre però també si és possible monitors.**

S.- Moltes gràcies per atendre'm i per les teves respostes.

A.- Gràcies a tu Sònia, m'ha agradat molt la teua justificació inicial de per què fas aquest treball i sabent que els teus pares son sords i que pertanys a la comunitat sorda, encara entenc millor el teu entusiasme i la qualitat del teu treball. Per nosaltres entrar en el Planeta dels Sords en quan vam saber que la nostra filla, Alicia era sorda, va ser també el començament d'una aventura apassionant i molt enriquidora.

S.- Per cert, saps si puc contactar amb ella? Després de llegir la seva carta oberta al CREDAC és una persona clau a entrevistar en la meua recerca...

A.- Espero que et puguis posar en contacte amb l'Alicia, intenta-ho des del Facebook. Ara està a Tailàndia i porta ja 6 mesos viatjant per Asia, amb 3 mesos fent de Psicòloga voluntaria a una escola de 500 sords a Indore, al nord de la India. Si entres al seu Facebook podras veure'n algunes coses. Crec que vol tornar cap al maig, però de manera intermitent.

S.- Perfecte, ho faré, moltes gràcies per tot!

A.- Bona sort amb el treball i fins a la propera.

S'intenta contactar amb l'Alicia però la distància i la situació dificulta la realització d'aquesta entrevista. Es pacte per les dues parts, tot i que fóra del termini d'entrega, una trobada per parlar de la recerca i la proposta realitzada.

DATA: 17/03/16

4. Carles Llombart,

Ex-mestre de l'escola Tres Pins i creador de la pàgina web, Tinc un alumne/a sord/a a l'aula <http://www.xtec.cat/~c1lombart/>. Informació en relació a la sordesa per als ensenyants dels centres ordinàris que tenen per primera vegada un/a alumne/a sord/a a l'aula.

Aquesta entrevista s'ha realitzat per mitjà de llengua escrita a través de missatges electrònics.

S.- M'agradaria que em valoressis en general què et sembla la proposta, si et semblen coherents les categories (de l'esquema principal), si n'afegiries alguna de nova...

C.- Em sembla molt bé tot el que poses. Com a índex. Clar, falta desenvolupar tot aquest seguit d'intencions. Com a idees genèriques està molt bé.

Bé, i per començar, d'aquesta proposta aquí en diem "bilingüe", però potser caldria inventar un altre nom. Bilingüisme és el que fan als països nòrdics. Aquí fem educació oral amb interpretació a la llengua de signes per al grupet d'alumnat sord, i alguns afegitons més. No passaria la prueba del algodón. Tenim un Departament d'Ensenyament que encara que ho contempli en algunes lleis "de boquilla" no s'ho creu això de la llengua de signes. Suma els interessos d'alguna multinacional d'audiòfons que creu que si els nanos parlen amb signes no es voldran posar els aparells, vull dir comprar-los, ...i així estem. Bé, em sembla que encara parlo massa!

S.- Respecte a tot el resum escrit, anirem punt per punt i m'hauràs de dir si milloraries alguna cosa, si tens alguna idea de més, destacar el que et sembli que cal potenciar més...

C.- Molt bé el treball. Però com que suposo que més que dir-te tot el que m'ha agradat, el que t'interessa és que et digui aquelles coses que em generen dubtes, passo a esmentar-les seguint el guió que em vaig preparar al llegir-me el teu treball:

- Pel que fa al punt 3.1. Això és tota una història. Quan preguntes “Quina modalitat educativa de llenguatge i de cultura s'utilitza?” suposo que et refereixes només a la “bilingüe”. Perquè si t'ho preguntessis de debò ja saps que els pares són qui tenen el dret a escollir, i llavors hauries d'especificar en cadascun dels apartats del teu treball els aspectes referits a cadascuna. Per això, i com que hi ha dues maneres diferents, més ben dit contraposades, d'entendre l'educació dels infants i joves sords, jo ho especificaria en el títol “para no llamarse a engaño”, deixant clar que és una guia referida a la modalitat bilingüe.
- En els punts 3.1 i 3.2, quan parles de bilingüisme simultani i que s'ha de donar significat a L.S. i L.O. totes dues juntes..., quan ho desenvolupis en el treball potser caldria deixar clar que es tracta d'un bilingüisme simultani però no concurrent, és a dir amb espais diferenciats, no un poti-poti, i que en tot cas es pot utilitzar la llengua de signes per ajudar a donar significat a la llengua escrita com a mitjancer metalingüístic.
- A l'apartat 4.1 quan parles dels dos cotutors i dius que un pot ser oient i l'altre sord, si un d'ells ha de tenir (encara que no sigui tot el temps) una funció de traducció-interpretació a LSC de les informacions (d'allò que explica) que el/la mestra adreça al conjunt del grup, ha de ser també oïdor. (Una persona sorda no pot anar traduint el que diu el/la mestra oient mentre l'escolta i mira el grupet d'alumnes sords. Bé, potser sí en un cas molt excepcional, però jo no ho he vist mai.
- Poses “Professionals en el centre escolar” a l'apartat 4.1 (dins l'aula) i potser haurien de ser principalment al 4.2, no? El/la logopeda no farà logopèdia dins la classe, no? Quan parles d'interpret... d'interpret ja fa el segon cotutor, oi? No diguis que vols posar intèrprets a Educació Infantil que els/les cotutors s'enfadaran molt, eh?
- Al punt 6.1: cartells, càrrecs, ... acompanyats del signe corresponent, molt bé, però de l'alfabet dactilològic no: L'alfabet dactilològic són lletres, i per representar una lletra no hi ha res millor que les lletres. L'alfabet dactilològic només té sentit quan no tens una pissarra o un paper on escriure. El nen/a sord/a no té problemes en llegir “CASA”; no cal que li posis “CASA” dactilològicament.

S.- Moltes gràcies per la teva atenció i per totes les idees que m'has proposat, m'han ajudat molt.

C.- Bé, és tot el que se m'ocorre per ara. Pot quedar-te una guia molt xula!

5. Montserrat Sardà,

Logopeda de l'Escola Proa (modalitat oral)

Ha estudiat psicologia, logopèdia a Sant Pau, màster en logopèdia.

És logopeda interina de l'escola de P.3 fins a tercer. Atenent parla, llenguatge i lectoescriptura. Fan ús d'un programa d'entrenament auditiu de P.3 a P.5 per la consciència fonològica.

S.- Introdueixo el tema que estic fent i el motiu del qual em posiciono amb un mètode bilingüe.

M.- Com a logopeda penso que per mi és molt més raonable el mètode oral que el de signes, però bàsicament qui marca la pauta respecte com hem de treballar amb aquests nens són els logopedes del CREDA. Des del principi la gent que ha vingut del CREDA... a veure... allà hi ha els dos mons, vale? La Mercè que t'atendrà després és oralista cent per cent. Jo personalment ho comparteixo, no és que la nostra escola sigui oralista o bilingüe, ni tan sols prenc cap decisió sobre això. Això és la manera de treballar de la gent del CREDA que ens ha tocat.

La Mercè et podrà raonar la versió oralista inclús amb els casos dels nens que no hi ha pràcticament cap resta auditiva.

S.- Presento la guia, les preguntes que em plantejo i explico que anirem una per una i ella m'ha de donar la seva opinió respecte al proposat. Comencem pel punt 1.1.

M.- Això aquí res. Bueno la formació sí, la gent a fet varius cursos per entendre realment com funciona l'implant, la feina que representa traduir el que senten, vale? Hi ha una preparació, sobretot un treball de les mestres amb la gent del CREDA. Són ells qui fan les orientacions. Sobretot el plantejament més important per mi, com a escola que rebem el servei dels CREDA's, és que moltes activitats que es proposen per treballar amb els sords serveixen per tots.

Tot el tema dels serveis perfecte i d'això estem al cas, perquè alguna vegada hem necessitat algun suport especial i ho hem aconseguit. En el cas concret per exemple, el Hasan és un nano molt profund i l'hi ha costat molt adaptar-se a la situació. Amb la Mercè l'hem anant encaminant.

S.- L'actitud que ha de mostrar el mestre davant aquesta situació. Explico la proposta.

M.- A veure, tot perfecte, però per nosaltres el nen sord és un nen més de la classe, és tan natural, dóna més feina però com dóna més feina un altre nen que pugui tenir qualsevol altra dificultat. Llavors és qüestió d'anant-los rescatant a tots i evidentment amb criteri, ser flexibles, donar marge de temps... No hi ha un altre, com en tot.

S.- Presento el punt 3.1. Com ensenyeu vosaltres les llengües?

M.- Ja t'he dit que aquí això no ho fem. Nosaltres per ensenyar la llengua primer ho fem oral.

S.- Però per exemple si un nen no sent, com li ensenyes?

M.- A veure... sobretot és que et mirin. La Mercè treballa molt amb ells, moltes hores i són nens que poc a poc aprenen a escoltar i van entrant. Això t'ho explicarà millor la Mercè, és que a mi em sap molt de greu, però esque nosaltres ni ho contemplem. A vegades la Mercè ens frena perquè surt com de natural, vine, agafa't, té, aquí... La Mercè és: Hasan agafa això i el Hasan agafa això. Llavors ens frenem perquè ens interessa potenciar. Que més?

S.- El tema del currículum 3.2, introdueixo allò proposat.

M.- Clar, aquí ja...

S.- Punt 4.1 en parlem.

M.- Seria aquí el treball que fa la Mercè. És llengua oral, llengua oral, llengua oral i a partir d'aquí vocabulari i com funciona el llenguatge. No és la cadira i la taula, sinó a partir d'accions.

S.- Ara introduïm els recursos.

M.- Si... això és té en compte. Està bé. El canals textuais es treballen molt a partir del llenguatge oral i està molt treballat.

S.- El tema de les estratègies 8.1. les explico.

M.- La pretensió de la teràpia de sabotatge la tenim amb tots els nostres alumnes. Això de crear situacions que plantegin dubtes, preguntes... es treballa molt, sobretot amb els nens petits, el diàleg, és la base del llenguatge. Serveix per tots els nens, per ells i per els que tenen problemes de parla també.

En la gestió de la conversa els trons de paraula ho treballen moltíssim, després t'explicarà molt millor ella tot això.

Evidentment la lectura labial els ajuda molt. Pensa que la feina que fa la Mercè, moltíssim és, o sigui el sord que està aquí (aula de treball per treballar d'una forma més individual) treballa des de darrere perquè el que ensenya és a discriminar els sons, sobretot als implantats, i treballar, organitzar això que estan sentit. Aquesta feina és fonamental, per tant, sí que la lectura labial és important però lo més important és l'altra feina que s'està fent de discriminació. Sinó, no xuta la cosa.

S.- Tipus de metodologia. Les explico.

M.- Aquí si que fem treball cooperatiu per agrupament. Aviam a P.3 costa una miqueta perquè són molt... (jo, jo). Funciona molt bé aquest treball.

Jo suposo que això d'apropar-se a la cultura sorda està bé, però penso que les famílies que opten per l'oralisme, opten per... som oients igual que tu i que jo... hem après... a veure... penso que l'implant ha fet un salt brutal, no té res a veure... Si això és va polint i millorant finalment el nen sentirà i la seva comunitat és el món mundial amb els sords, amb els cecs, amb tothom... La normalitat absoluta. Potser això és molt més complex perquè com jo no ho he viscut...

S.- L'avaluació contínua.

M.- Molt bé tot. Perfecte, de fet això és el que s'ha de fer i s'han de buscar aquests serveis. Sempre en torbem a faltar perquè tenim tots masses coses i no hi ha temps...

S.- Però s'intenta, no? Això ja és positiu.

M.- I tant! A més, aquí treballem molt en equip.

S.- Col·laboració i cooperació entre mestres i especialistes, el punt 11.1.

M.- Sí, sí. La Mercè funciona més com un satèl·lit, vale? Perquè va anant d'escola en escola. Però el treball amb la mestra s'ha de dedicar moltes hores, tenen un espai molt marcat per trobar-se un cop per setmana o més, depèn de la situació.

S.- Orientació amb tutories a les famílies.

M.- Es troben molt sovint perquè d'alguna manera les entrevistes les marquen la gent del CREDA i tenen costum de parlar molt amb les famílies. En aquestes sempre està el tutor present.

S.- Per acabar, la relació entre famílies, mestres i especialistes. Com és la llibreta.

M.- Sí, ells tenen la seva llibreta i tot va d'aquí, a l'aula, de l'aula a casa...

S.- Continuo presentant la informació que queda.

M.- Sobre el currículum en concret som molt flexibles en general. Hi ha un currículum i coses que en el cas d'aquests nanos és prioritzen més unes coses que unes altres. Per exemple, quan són més grans d'anglès en comptes de fer tres hores en fan dos perquè pugui sortir una hora a treballar. Són consideracions que la família està assabentada i es valora el que necessita l'alumne en aquell moment, aquesta és la idea.

S.- Creus que seria bo introduir això a l'escola i les idees estan bé?, a part de la llengua de signes...

M.- Home... sí, clar. Aquí et trobaràs amb això, que a lo millor la Mercè amb el que et proposa s'hauria de fer dos tipus de guia. M'explico?

S.- Moltes gràcies per les teves respostes i el teu temps.

M.- De res. Me'n vaig que sinó em mataran, ja fa quinze minuts que hauria d'estar a l'aula.

L'entrevista amb la logopeda del CREDAC no es porta a terme pel motiu de que la proposta bilingüe no és amb la que ella treballa i, per tant, no em podrà ajudar ja que tot el que em digui serà diferent. Intento exposar la idea i expliquem que hi ha apartats en que segurament estarà en oposició però d'altres que em podrà ajudar com els recursos, estratègies, mecanismes de comunicació... Es continua negant i dient que a això no ens pot respondre.

DATA: 18/03/16

6. Ester Molins Zaragoza,

Mestra i logopeda del CREDAC assignada a l'escola Municipal Tres Pins (modalitat bilingüe). Amb funcions de logopeda i mestra de suport (MALL) en els agrupaments de nens sords de l'escola.

Especialitzada en pedagogia terapèutica.

S.- Per començar, m'hauries de valorar cada categoria i els ítems corresponents que he marcat en l'esquema.

E.- Sí, jo he fet alustracions a tot arreu com a comentaris genèrics.

S.- Perfecte, si et sembla anem un per un i m'expliques què et semblen.

E.- A veure, no sé massa com arribes tu a **la conclusió de que l'educació bilingüe és la modalitat que tu defenses**. I quan llegeixo aquesta graella, la guia, està molt clar que estàs posicionada, no? Llavors és una guia per l'educació bilingüe, com si diguéssim?

S.- Sí, jo abans de fer aquesta guia no tenia del tot clar que hi havien dues modalitats. Jo defensava sempre la llengua de signes perquè penso que per poder arribar primer a les persones

que són sordes, necessiten aquesta llengua primera com a base per poder adquirir coneixements, aprenentatges, que puguin expressar-se, per poder també entendre tot allò que l'envolta. A partir d'aquí, treballar la oral i la escrita. Per això no concreto la modalitat bilingüe, però després d'haver fet entrevistes he de canviar el títol.

E.- Vale, és només una pregunta perquè jo deia no sé si es pensa que tot es bilingüe o com va la cosa. Després una altra cosa genèrica, nosaltres, la diferència de la modalitat bilingüe és que els que hi treballem no l'entendem només com una atenció a la diversitat, **no són només recursos i estratègies per atendre a la diversitat, per el desenvolupament del llenguatge.** És una escolarització en modalitat bilingüe, llengua de signes i llengua oral. Un simil seria com escola alemanya que fa l'educació en alemany. **És més ampli i global el nostre concepte, no només donem importància en les dificultats de llenguatge, sinó en l'escolarització en modalitat bilingüe.** Per tant, ha d'haver-hi molts nens en un agrupament, molts interlocutors signants, **contacte amb la comunitat sorda.** S'entén la diferència?

S.- Seria una mica el que jo he proposat, no?

E.- Sí, exacte. Però que en el redactat que es noti això perquè d'alguna manera la majoria de centres d'agrupament en modalitat oral atenen única i exclusivament les dificultats del llenguatge. L'escola bilingüe és més enllà. Un nen que està sol, necessita llengua de signes i es generen estratègies, això sí que és una atenció a la diversitat, però no és una modalitat bilingüe. Després un comentari que vull deixar ben clar i és que sempre som logopedes del CREDAC, no sóc logopeda de l'escola Tres Pins.

Llavors entenem que **no hi hauria d'haver-hi escoles bilingües a tot arreu.** Si dispersem la modalitat bilingüe en molts centres, si l'atomitzem llavors no hi haurà bilingüe enlloc. Perquè l'escola bilingüe necessita concentració d'alumnes, de recursos, d'interlocutors...

Punt 1.1 jo només et plantejo una cosa: **qui hauria de proporcionar aquesta formació.** Si parles d'un centre en educació bilingüe, amb els mestres qui ha de formar-los perquè puguin atendre adequadament un projecte amb alumnes sords. Jo per mi entenc que haurien de ser els CREDA's qui fomentés la formació, no només l'escola. També el departament, tot i que el CREDA és del departament. Els docents d'aquella escola han de ser informats d'aquest projecte i s'han de comprometre, perquè a ningú es pot obligar.

El punt 3.1, qui determina que s'ha de fomentar una educació bilingüe. A partir de la legislació per arribar a la llengua de signes.

S.- Sí, es que he fet una línia cronològica en la part teòrica on tot aquest tema ja queda resolt.

E.- Vale, doncs si ens rematem a les últimes, ens rematem a drets. Llavors el foment del bilingüe hauriem de partir de que és un dret, la llei de llengua de signes de Catalunya ja diu que és un dret. **Llavors com a dret l'administració també hauria de garantir que es fomentés.**

S.- Respecte a això, volia comentar que des del FESOCA, els Pares del Tres Pins... estan demanant que hi hagi normalització de la llengua de signes. Aquest dret que està actualment vigent és com que no s'acaba de complir i demanen que facin accions perquè es puguin portar a terme. A més, també he vist que avui dia no es respecta la llengua de signes i m'agradaria que em diguessis que en penses de tot això plegat.

E.- Sí, jo particularment aquesta reivindicació d'aquest moment de protesta que està havent-hi ara, en algunes coses no estan ben enfocades. Però bueno, això és un problema d'ells. El que si que jo penso, i és una evidència, és que hi ha com una **contradicció entre la llei de llengua de signes i després la posada en pràctica a nivell educatiu del bilingüisme.** És dir, si una família ho demana ho pot fer, però no a tot arreu. Per tant, ja és una discriminació i no en les condicions de qualitat, des del punt de vista de modalitat, perquè si que hi ha recursos, la gent més o menys

estem formats, però la conceptualització d'escola bilingüe encara no s'acaba d'entendre en el món educatiu, encara no ha arribat. És per això que no s'acaba de fomentar, perquè no ha arribat. Llavors només depèn de la voluntat de les famílies de demanar aquesta modalitat, llavors és quan es generen els recursos. En el cas de Barcelona és molt fàcil perquè hi ha escoles, però si ho demana algú d'un altre lloc ho té més complicat, no? En aquest sentit no s'està fomentant. Jo crec que hi ha força **desconeixement del que és la llengua de signes, de per què serveix i de què aporta una educació bilingüe**. Perquè s'entén com una manera diferent d'atenció a la diversitat i no com una escolarització. No és que no es respecti la llengua de signes, sinó que hi ha un cert desconeixement. Quan tu no coneixes una cosa, tendeixes a generar prejudicis, o simplement ignorar-ho i no saber de què va. Clar el problema és aquest que hi ha un desconeixement. Possiblement la gent que va en contra de la modalitat bilingüe, segurament tenen aquest desconeixement. **Com no s'acaba d'entendre, no es promou.**

Continuem, al 3.2 no queda del tot clar al final en la tasca del mestre, hauries de posar **que són dues llengües que tingui ganes d'aprendre i que siguin significatives** per als nens.

Al 3.3 a nivell genèric haurien de tenir la mateixa importància les dues llengües, és a dir, cooficials. Però la llengua 1 és diferent per cada col·lectiu, val? La llengua 1 pels oïdors ha de ser la llengua oral, i pels sords la llengua de signes. Diferenciar això. **A nivell de drets, de presència, de prestigi han d'estar les dues amb igualtat de condicions però l'ús és diferent per cada col·lectiu.**

Al 4.1 el **mestre de l'aula pot ser sord si el número de nens sords és important.**

S.- Això ho hauria de canviar perquè quan vaig parlar amb la teva companya. En comptes de dir que hi hagi un oïent i un sord a l'aula perquè penso que és difícil que una persona sorda tradueixi tot allò que diu l'oïent.

E.- Clar, però hauria de ser possible. Si la potestat de la parla no la tingués només el mestre oïdor. Perquè nosaltres som intèrprets de la llengua oral, nosaltres estem pels nens sords, és el nostre objectiu, la mestra està per tots. Llavors nosaltres fem de pont entre els oïdors i els sords. En una situació en que hi hagués meitat i meitat de sords i oïents i que les mestres fossin cotutors de debò com dius tu, doncs llavors si que podria ser, perquè podria preparar la classe tan un com l'altre, fer-la un com l'altre. Ara no és aquesta la situació per molt que vulguem. **Fem més d'intèrprets que no de cotutors.**

El 4.2 poses **serveis** i està buit. Jo no sé si et refereixes a quin tipus, però jo m'he apuntat alguns com per exemple, la contractació d'intèrprets per les sortides, monitoratge amb formació de llengua de signes, l'AMPA promogui cursos de llengua de signes als pares dels nens oïdors, se'm podrien ocórrer altres però aquest són en els que penso en aquest moment.

L'espai físic, un comentari, lo de la forma en amfiteatre en **"U"** el protagonista és el mestre que és qui està al mig. Però aquesta situació és segons el treball que es faci, el que com a mestre busquem, perquè també el tema de la **rotllana** és important, els treball cooperatiu amb fer altre tipus d'agrupacions. Si es fan discussions evidentment s'ha de veure, si es treballa sobre paper només s'ha de veure el petit grup que està treballant.

El 6.1 això d'acompanyar amb el signe corresponent amb la transcripció de l'alfabet dactilològic. **Aquest alfabet serveix per explicar com s'escriu una cosa** però quan ja son grans ja no els hi cal i quan son petits no ho acaben d'entendre.

Després, **canals textuais compte amb la paraula adaptar**. Nosaltres en principi pel que fa el treball de llengua escrita no adaptem textos, intentem que siguin textos del mercat i l'adaptació moltes vegades el que fa és retallar informació. Com més informació hi ha, més possibilitats tenen els nens d'enganxar-se a coses, d'entendre més. Adaptar seria per exemple amb els nens

petits de fer la lletra de pal i no lligada, el conte el transcrivim amb lletra de pal però no adaptem el text.

En els recursos tecnològics, afegir els recursos de la xarxa que cada vegada es fan servir més.

En l'apartat 8.1 quan dius estimulació a la parla que seria més enfocada a la modalitat oral, jo ho canviaria per el diàleg o la participació, que aprenguin a participar, a comunicar i a debatre tant en llengua oral com en llengua de signes.

La gestió de la conversa en format rotllana perquè així tots ens veiem.

Intèrpret pogués posicionar-se al darrere del que està parlant. En algunes situacions és possible i llavors ho hem d'intentar fer. La idea és que la comunicació sigui el més directa possible.

En la vocalització afegeix quan no hi hagi una llengua de signes perquè s'entengui millor.

La paraula complementada fa visibles els elements fonètics de la llengua oral. Aquí a Catalunya s'ha fet poc ús. Si es fa això ha d'haver-hi formació dels professionals. Jo no sóc gaire partidària a això., però és una opinió meua.

En la comprensió i repeticions compte amb l'ús de la dactilologia, només per aclarir les paraules, introduir conceptes nous dels quals no sabem el signe o de noms propis, exclusivament per això, per descriure paraules i no conceptes. També compte amb la paraula simplificar, m'agrada més seqüenciar o clarificar.

En l'apartat 9.1, quan parles de les tutories jo també afegiria sessions informatives sobre el tema de la sordesa. Explicar què és la sordesa, quines implicacions té, tema de la biculturalitat, no? Què significa ser sord en un món d'oïdors, no?

A propostes d'activitats afegir la barreja que fem nosaltres de grups de classe.

I pel que fa la llengua escrita això és fantàstic, és el que intentem fer nosaltres.

L'avaluació està molt bé, sobretot l'última part de l'autoavaluació m'ha agradat molt. Tot està bé, eh? Tot això que et dic son comentaris, que tu pots fer cas o no, només et dono les meves idees.

11.1 Quan parles dels especialistes, entenc que vols dir els logopedes, en aquest cas. Som nosaltres? Jo afegiria: I per tant, participar en les reunions de gestió del docent, ser part del claustre.

12.1 Afegir a formació, orientació en llengua de signes, que seria el que està més desvalgut per lo que diem abans del desconeixement, de la llengua minoritària i de més.

També en les trobades hauríem de fomentar la interrelació de famílies de nens sords entre elles perquè comparteixen molta problemàtica i és bo intentar fer trobades.

El 13.1, ja acabem, eh? Aquest punt de diari/llibreta canviaria el títol i posaria mecanismes, llavors a sota diari/llibreta. No?

Després també quan parles de l'assessor sord ensenya llengua de signes i estratègies lingüístiques també, eh? Perquè no pot ensenyar la llengua de signes en tres mesos. És important que hi hagi estratègies comunicatives visuals basats en la visualització. No només signes, sinó també estratègies visuals.

S.- Veus que són adequades les categories i els ítems que he proposat? Si podríem afegir alguna cosa...

E.- No, no, en veig molts. Faltar-ne, no sé ja et dic és molt exhaustiu, compartimentat, és una passada. És una bona eina per els docents que permet la reflexió de cada cosa en concret, no?

S.- Gràcies, la última pregunta com a informativa. Un nen sord encara que porti un implant coclear o un aparell, continua sent sord? Aquest implant fa que senti la totalitat, o no?

E.- En principi un implant que funciona bé, és a dir, que des del moment que implanten al nen, ell comença a fer una evolució a discriminar, a entendre el que sent i comença a parlar fent una evolució similar a la que fa un nen oïdor en el sentit de temps. Per exemple, nosaltres vam tenir una nena implantada als quatre anys, llavors quan va tenir cinc nosaltres no podíem demanar-li que tingués el llenguatge de cinc anys. Podíem demanar que tingués el llenguatge oral d'un nen d'un any. Entens? **Si un implant funciona bé si que serveix per adquirir llengua oral de manera funcional el que passa és que quan se'l treu no sent res, no hi ha connexió, per això continua sent sord.** Hi ha moltes situacions en les que hi ha una sordesa, quan no porta l'implant és sordesa, quan està a la platja se l'ha de treure, per dormir no porta, pot passar que deixi de funcionar i s'ha de canviar, etc.

A més, no se sap el futur d'un implant, la tecnologia canvia molt, els primers implants tenien pocs elèctrodes, ara hi ha molts més, i diuen que s'ha acabat la sordesa, com si diguéssim. L'altre visió és que la llengua de signes és necessària, que és la nostra, ja que **pot ser que l'implant no funcioni, pot haver-hi problemes i la llengua de signes és com un coixí amb previsió de molts problemes que hi pugui haver,** ningú et garantitza que no hi hagin problemes en l'adquisició del llenguatge, hi ha implants que no funcionen. No vol dir que mecànicament no funcionen, sinó que no sabem ben bé per què no compleix. **Llavors pot haver un retard de llenguatge important i això no es pot permetre.** En els primers anys de vida hi ha d'haver un llenguatge simbòlic, des del començament.

S.- Llavors a partir de quin tipus de pèrdua seria necessari introduir la llengua de signes?

E.- Jo penso que **amb les pèrdues severes i profundes** perquè són les que hi ha moltes possibilitats de que la llengua oral no s'aprenui amb un temps funcional, cronològicament normal. Aquestes són les que jo diria.

S.- Moltes gràcies per aquest temps que m'has dedicat, per donar-me moltes idees de canvi o ampliació i per resoldre'm molts dubtes que tenia.

E.- Gràcies a tu per aquesta feina. Si tens qualsevol dubte m'escris i de seguida t'ajudaré.

DATA: 13/04/16

7. Josep Quer Villanueva,

Doctor en lingüística, professor de recerca ICREA al Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra, director del Laboratori de llengua de signes catalana-LSC Lab

Aquesta entrevista s'ha realitzat per mitjà de llengua escrita a través de missatges electrònics.

S.- T'adjunto la guia orientativa dirigida a mestres per incloure nens sords profunds de segon cicle d'Infantil a les aules ordinàries d'agrupament en modalitat bilingüe. M'agradaria que em valoressis en general què et sembla la proposta. Si et semblen coherents les categories (de l'esquema principal), si n'afagiries alguna de nova...

J.- Em sembla una iniciativa boníssima i molt necessària oferir pautes generals, però prou concretes per als mestres que han de treballar cap a la inclusió de nens sords en l'escola ordinària. La recomanació que faria seria **d'incorporar un annex amb informació sobre recursos disponibles per cobrir els objectius que plantejes als mestres,** des de llocs on es fan cursos d'LSC o pàgines d'autoaprenentatge, fins a adreces com la d'APANSCE, per donar-te un exemple. És molta informació i presentada de forma molt breu, i cal evitar aclaparar el mestre que per primer cop es troba amb un alumne sord a l'aula.

S.- Respecte a tot el resum escrit, anar punt per punt i dir si milloraries alguna cosa, si tens alguna idea de més, destacar el que et sembli que cal potenciar més...

J.-

1.1. Pel que fa APRENDRE LLENGUA DE SIGNES caldria fer suggeriments sobre diverses maneres de fer-ho, per predisposar el mestre positivament.

En comptes de conèixer les dificultats → Especificitats, per no marcar-ho negativament d'entrada.

Unir: Característiques d'aprenentatge.

2.1. Establir relació amb l'infant sord i afavorir el contacte amb els seus companys oients.

3.2. A la tasca de mestre ampliar amb: I aprendre també sobre l'estructura de la L.S., afavorint la comparació entre llengües i la valoració de la diversitat lingüística.

4.1. Implicació d'algun adult sord a l'aula, periòdicament.

5.1. A l'espai físic: Oferir a l'alumne sord un posicionament a l'aula que faciliti la visió de tot el grup, del mestre i de la pissarra.

A l'ambient acústic: Adaptació de senyals acústics com un timbre, a visuals (llum).

A la il·luminació afegir: i de la L.S.

8.1. A la paraula complementada afegir: si el nen i el mestre coneixen el sistema.

Comprensió/repeticions, en comptes de rephrasejar: reformular.

12.1. Afegir a les trobades: Potenciació del contacte amb altres nens sords i les seves famílies fora de l'aula.

S.- Quins aspectes facilitadors i dificultadors trobes en general de la guia?

J.- Facilitadors:

- Naturalitat pel que fa a la interacció amb l'alumne sord.
- Tractament de la LSC com una llengua més.
- Aprofitament del potencial de l'aspecte lúdic de la LS per a tot el grup.

Dificultadors:

- Tractament del nen sord i la LS com a cas excepcional, distinció continuada entre la realitat de l'oient i la del sord
- Inversió personal de temps i energia per a fer exitosa aquesta inclusió
- Suport en general no gaire favorable dels CREDAC a la LS

S.- Moltes gràcies pel teu temps dedicat i la teva participació.

J.- Bé, espero que et serveixi! Bona sort i ja ens faràs arribar el resultat! Enhorabona per la iniciativa.

DATA: 15/04/16

8. Jordina Sánchez Amat,

Investigadora postdoctoral al grup de recerca LSC-Lab, dirigit pel Dr. Josep Quer, del Departament de Traducció i de Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra.

Llicenciada en Biologia (2005) i en Antropologia Social i Cultural (2008) per la Universitat de Barcelona.

El desembre de 2015 va defensar la tesi doctoral titulada "Llengua de signes i llengua escrita en la modalitat educativa bilingüe i en la intervenció amb l'alumnat sord", en el marc del programa de doctorat en Educació del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Aquesta entrevista s'ha realitzat per mitjà de llengua escrita a través de missatges electrònics.

S.- Valoració general de la proposta, si creus que afavorirà la inclusió? Avui dia els mestres necessiten una proposta d'aquest tipus?

J.- És una proposta molt interessant. El camp de la modalitat educativa bilingüe necessita treballs d'aquest tipus. Es tracta d'una modalitat educativa molt nova arreu de la geografia, i també a Catalunya (els primers projectes no tenen gaire més de 20 anys). Per tant, necessita molt de treball, reflexió i propostes com la que es presenta aquí.

Per altra banda, considero que pot ser valuosa més enllà de la modalitat bilingüe. Fins ara, la modalitat bilingüe intermodal i la modalitat exclusivament oral han estat separades, esdevenint la modalitat bilingüe intermodal una modalitat molt minoritària. Tanmateix, les característiques dels infants sords assenyalen cap a la necessitat de dissoldre aquesta separació. Caldria aprofundir en la possibilitat d'oferir projectes de modalitat eminentment oral que també incloguin la llengua de signes com a segona llengua, per exemple. A més, també hi ha infants en la modalitat que actualment és exclusivament oral que tenen la llengua de signes com a llengua materna o nativa, i que actualment pot no tenir cap paper en la intervenció educativa a l'escola. Fins i tot pot ser útil per a mestres d'infants oïdors que són fills de pares sords signants (els anomenats CODA, de l'anglès Children of Deaf Adults), atès que també conformen el col·lectiu de persones signants, una minoria lingüística del nostre país que passa sovint desapercebuda. En aquests casos no tota la informació els serà d'utilitat als mestres, però hi ha qüestions que poden ser-los d'interès.

En aquestes situacions, propostes com la presentada per Aran Valero (2016) poden ser molt útils. Aran Valero posa sobre la taula una àrea que s'hauria de tenir en compte tant en els plans d'estudi d'Educació Infantil i de Primària, com en la pràctica del cos de mestres a les escoles. L'escola i l'equip de mestres que la conformen, necessiten comptar amb la informació i la formació que els permeti abordar aquesta diversitat de situacions en què es poden trobar.

Per tal que la guia sigui més fructífera, potser caldria especificar a quin mestre va destinat: a un mestre de la modalitat bilingüe que no és MALL ni mestre/logopeda?; a un MALL?; a un mestre d'un centre ordinari sense agrupament d'alumnat sord on hi ha escolaritzat un infant signant, o bé un infant sord en modalitat oral?; etc. Tal com es planteja, i amb un horitzó possible de no separació entre la modalitat bilingüe i la modalitat oral, pot ser interessant senzillament dir que la guia pot ser útil per a tots aquests perfils. Però aleshores cal tenir en compte a quin perfil va dirigit per acabar d'arrodonir la guia.

El problema és que en algunes ocasions sembla que la guia sigui estrictament sobre la modalitat bilingüe (11.1) i en altres ocasions sembla que sigui enfocada a la modalitat oral (8.1).

S.- Valoració de l'esquema principal. Et semblen coherents les categories? N'afegiries alguna de nova?

J.- Em sembla una bona selecció, i comento alguns aspectes per a la reflexió de l'autora de la guia:

- La categoria general "orientacions metodològiques" seria aconsellable que no es restringís a qüestions metodològiques. De fet, hi ha temes dels que es plantegen que van més enllà de la metodologia. Es podria proposar deixar-ho com a "orientacions" o bé ampliar-ho a "orientacions epistemològiques i metodològiques", o bé "orientacions per als mestres d'infants sords".

- La categoria de "formació del mestre":

- Pot resultar problemàtica per al lector de la guia: es tracta d'uns coneixements que ja hauria d'haver adquirit durant el grau? O bé és quelcom en què ha de formar-se posteriorment, quan té un alumne sord a l'aula?

- Fa l'efecte que aquest bloc necessitaria una mica més de desenvolupament. Per exemple, en l'apartat de coneixements potser caldria buscar quines competències i coneixements del mestre tenen un paper crucial quan s'atén un alumne sord (competències lingüístiques, coneixements sobre les diverses perspectives del desenvolupament de la llengua escrita, implicacions de la sordesa o de l'accés restringit a la llengua oral, etc.).
- La categoria “modalitat comunicativa” inclou l'apartat “llenguatge i cultura”, que seria més adequat, possiblement, anomenar “llengua i cultura”.

S.- Valoració del resum escrit. Ves punt per punt i digues si milloraries alguna cosa, si tens alguna idea més, destacar el que et sembli que cal potenciar més, etc.

J.- Primer de tot, valoro molt positivament l'esforç per resumir en dues planes el contingut dels apartats plantejats en l'esquema general de la guia. En general, he observat que la redacció és una mica variable. En alguns punts és molt esquemàtica, per punts (per exemple, a 1.1), i en d'altres és un text més desenvolupat (4.1 o 3.2). Caldria homogeneïtzar-ho.

A continuació faig alguns comentaris sobre alguns apartats en concret:

- 1.1: jo no parlaria de limitacions (intentaria explicar-ho de forma més neutra).
- 3.1: es dona per conegut què és el bilingüisme simultani i l'educació bicultural
- 3.2: no es respon la pregunta.
- 4.1 PROFESSIONALS EN EL CENTRE ESCOLAR
  - “presència d'un intèrpret”: actualment no hi ha, normalment, intèrprets en nivells educatius obligatoris.
  - “participació de persones adultes sordes”: això és un dels coneixements que no tenen per què tenir els mestres. Per què és important comptar amb un referent sord, per a un nen sord? (a la pàgina 266 de la tesi hi ha una discussió sobre això)
- 4.2 SERVEIS: no desenvolupes aquest apartat.
- 7.1: és una mica confús. Si no es pot especificar una mica més, es pot valorar treure'l. Potser volies dir que cal observar quines estratègies funcionen, o et referies a estratègies concretes, o bé era una forma d'introduir les estratègies comunicatives, metodològiques, etc., que després esmentes?
- 8.1. Estratègies comunicatives:
  - És cabdal el que es comenta sobre la importància de promoure l'agrupament de l'alumnat sord.
  - CONTACTE FÍSIC I VISUAL: només es parla del contacte visual.
  - VOCALITZACIÓ/GESTICULACIÓ: L'ús de la llengua oral amb suport signat com a recomanació pot ser qüestionable. Dependrà de l'objectiu de la classe i també de la competència en llengua oral de l'alumne.
  - Segurament aquest apartat s'està referint principalment a la comunicació per mitjà de la llengua oral. Caldria considerar la possibilitat de diferenciar entre una i altra llengua.
- 10.1:
  - hi ha un punt plantejat com a pregunta que no acaba d'encaixar (pel fet d'estar com a interrogativa).
  - Aquest apartat és molt genèric.

- Està molt bé proposar espais per la reflexió. Potser caldria justificar per què és especialment important en el cas dels nens sords?

Hi ha qüestions que caldria potser mostrar en algun lloc: els efectes de la sordesa, o de l'accés restringit a la llengua majoritària (oral) (pàgina 54 de la tesi).

S.- Cloenda de la valoració de la guia.

J.- Com a resum, considero que els punts de la guia que afavoreixen que el mestre pugui afavorir l'educació inclusiva de l'alumne sord són:

- Presenta una visió de l'alumne sord global, no centrada en la visió de la sordesa com un dèficit. Posa l'èmfasi en allò que pot fer el mestre.
- Visibilitza el paper de la llengua de signes en el desenvolupament de l'infant sord.
- Presenta molta informació en poques planes. Promou que el professional es vulgui informar més.

Crec que del teu treball poden emergir alguns suggeriments que van més enllà de la guia dirigida a mestres, atès que hi ha qüestions que no depenen directament del mestre. Per tant, serien algunes dificultats per a la inclusió dels infants sords, que no emergeixen directament de la guia, però que poden dificultar que la guia assoleixi la seva finalitat si s'arribés a distribuir:

- El coneixement de llengua de signes catalana és quelcom que s'ha de promoure abans que el mestre es trobi amb l'alumne sord a l'aula. Els centres d'agrupament d'alumnat sord haurien de prioritzar la presència de mestres signants.
- L'ensenyament de l'LSC als infants oïdors també hauria de ser una matèria més estesa (això no ho esmentes a la guia, la necessitat que els companys oïdors dominin l'LSC).
- Encara no hi ha un currículum de l'LSC aprovat. És un recurs que no pots oferir en la teva guia.

Concretament, esmento algunes característiques més formals de la guia que poden dificultar-ne la comprensió:

- En la part en què es desenvolupen els diversos apartats tal volta facilitaria la comprensió que es possessin les preguntes que apareixen en l'esquema general, i també els apartats principals (formació, modalitat comunicativa, recursos, estratègies, mecanismes...).
- Recomanaria homogeneïtzar la manera de presentar els temes (què són les majúscules i les minúscules, es fa en forma redactada o no, etc).

Espero que et sigui d'utilitat, i que continuïs en l'àmbit de la sordesa. És una àrea on hi ha moltes coses per fer! A més, la teva perspectiva, com a filla de persones sordes, és de molt interès. Em va encuriosir especialment que plantegeguessis la pregunta sobre el futur de les llengües de signes. Segurament et deus haver trobat amb persones que auguren que no en tenen gaire... Ja m'ho explicaràs, si tens una estona per escriure'm. T'agrairé que m'enviïs, si és possible, el treball un cop el tinguis acabat, per poder-lo llegir. Fins una altra.

S.- Moltes gràcies per les teves respostes! M'han estat molt útils... M'agradaria fer-te un bon retorn d'aspectes que m'agradaria comentar-te. Així doncs, quan tingui una estoneta amb més temps (maig) et tornaré a escriure i et compartiré el treball final.

ANNEX 5: Síntesi de les respostes dels verificadors entrevistats

SUBCATEGORIES	VERIFICADORS ENTREVISTATS							
	V.1. Esther Galilea (mestra i logopeda)	V.2. Teresa Hernández (logopeda, CREDA)	V.3. Alfons Sort (pare, APANSCE)	V.4. Carles Llobart (ex-mestre)	V.5. Montse Sardà (logopeda)	V.6. Ester Molins (mestra i logopeda)	V.7. Josep Quer (Director LSC-Lab)	V.8. Jordina Sánchez (Grup Recerca LSC-Lab)
1. Coneixements	- Com accedeix el mestre a la formació. - Serveis: EAP	- Canvi de limitacions per dificultats i tipus de pèrdua auditiva. - Afegir estudis que ha de tenir un mestre.			Rebre formació a través de cursos.	Qui proporciona la formació. El Departament, els CREDA's, l'escola.	- Fer suggeriments sobre maneres d'aprendre L.S. - En comptes de dificultats, especificitats. - Unir característiques d'aprenentatge.	- No parlar de limitacions. - El coneixement de la LSC s'ha de promoure abans que el mestre es trobi amb l'alumne sord a l'aula.
2. Rol del mestre	Tenir ganes, inquietud, motivació.				Donar marge de temps.		Afavorir el contacte de l'alumne sord amb oients.	
3. Llengua i cultura	3.3. Com es fa el tractament de les llengües.			3.1. Bilingüisme simultani però no concurrent, és a dir amb espais diferenciats.	No ho fem, només ensenyem llengua amb L.O.	3.2. En la tasca del mestre, són dues llengües que els infants tinguin ganes d'aprendre i que siguin significatives. 3.3. L'ús és diferent per cada col·lectiu. Diferenciar que la llengua 1 pels oïdors ha de ser la L.O., i pels sords la L.S.	3.2. A la tasca de mestre ampliar amb: afavorint la valoració de la diversitat lingüística.	3.1. Es dona per conegut què és el bilingüisme i l'educació bicultural. 3.2. No es respon la pregunta. Canvi del verb utilitzar a introduir. - Necessitat que els companys oïdors dominin l'LSC.
4. Recursos Humans	4.1. Especificar la funció de l'interpret. 4.2. Contacte amb adults sords (referència).	4.1. Especificar la funció de l'interpret. És un suport extra (4.2.) -Afegir mestres d'educació especial i el MALL i el psicopedagog. 4.2. Incloure la participació d'adults sords.	4.1. Professor sord signant dins de l'escola. 4.2. Adults sords signants a l'escola. També si és possible monitors.	4.1. Una persona sorda no pot anar traduint el que diu mestra oient. - Professionals haurien de ser al 4.2. - No posar intèrprets a Ed. Infantil	L.O. i a partir d'aquí treballem vocabulari i la funció del llenguatge.	4.1. Mestre de l'aula pot ser sord si el número de nens sords és important. 4.2. La contractació d'intèrprets per les sortides, monitoratge amb formació L.S.	4.1. Implicació d'algun adult sord, periòdicament.	4.1. Presència d'un intèrpret: no hi ha intèrprets en nivells educatius obligatoris, indicar la funció al 4.2. - Prioritzar la presència de mestres signants. - Per què és important comptar amb un referent sord?, afegir (referent) 4.2.No desenvolupes aquest apartat.
5. Recursos Espacials				62		Espai Físic , Format "U" segons els interessos. Anar més encaminat a la forma de rotllana. "O"	- A l'espai físic: situar el posicionament de l'alumne sord. - A l'ambient acústic afegir: adaptació de	

							senyals acústics a visuals. - A la il·luminació afegir: i de la L.S.	
6. Recursos Materials	Alfabet dactilològic només per l'abecedari.			L'alfabet dactilològic només quan no hi ha pissarra.	Canals textuais a partir de L.O.	- Alfabet dactilològic només per descriure paraules i no conceptes. - Canals textuais, no adaptem textos ja que retalla la informació. Adaptar seria per exemple amb els nens petits quan el conte el transcrivim amb lletra de pal. - Canals tecnològics, afegir els recursos de la xarxa.		
7. Tipologia d'estratègies								Especificar més, una forma d'introduir les estratègies.
8. Estratègies comunicatives	- Gestió de la conversa, intèrpret posicionar-se darrere de la persona que parla. - No treballem paraula complementada.		Grup de nens sords a dins la classe. Mínim 2, ideal més de 3.			- L'estimulació a la parla seria més enfocada a la modalitat oral. Canvi per el diàleg o la participació, tant en L.O.com en L.S. - La gestió de la conversa en rotllana. - Intèrpret es posicioni al darrere de qui està parlant. - En la vocalització afegix quan no hi hagi una L.S. - La paraula complementada fa visibles els elements fonètics de la llengua oral. S'ha fet poc ús. - Canvi de simplificar, a seqüenciar.	- A la paraula complementada afegir: si el nen i el mestre coneixen el sistema. -Comprensió/ repeticions, en comptes de refrasejar, reformular.	- Contacte físic i visual, només es parla del contacte visual. - Vocalització/ gesticulació: Considerar la possibilitat de diferenciar les dues llengües.
9. Estratègies metodològiques		Modificar la higiene i l'hora de menjar per hàbits i rutines.				- A les tutories afegir sessions informatives sobre el tema de la sordesa, la biculturalitat. - A propostes d'activitats afegir la barreja que fem nosaltres de grups de classe.		
10. Estratègies avaluatives		Avaluar el procés de les llengües i la comunicació tant de la L.S com L.O.						Punt plantejat com a pregunta que no acaba d'encaixar (pel fet d'estar com a interrogativa).
11. Mecanismes de comunicació entre mestres i especialistes						En especialistes, afegir: participació en les reunions , ser part del claustre.		

12. Mecanismes de comunicació amb les famílies	Circulars signades per a les famílies sordes.		Cursos i activitats a les famílies per a que la L.S. estigui en l'àmbit familiar.			- Afegir a formació, orientació en L.S. - Fomentar la interrelació de famílies de nens sords.	Afegir a les trobades: Potenciació del contacte amb altres nens sords i les seves famílies fora de l'aula.	
13. Mecanismes de comunicació compartida.						- Diari/llebreta canviaria el títol i per mecanismes - L'assessor sord ensenya L.S. i a més estratègies lingüístiques - L'AMPA promogui cursos de L.S. als pares dels nens oïdors.		
Noves Aportacions	Ampliar el títol, d'agrupament en modalitat bilingüe.	Ampliar el títol, d'agrupament en modalitat bilingüe.		- Proposta de títol: deixar clar que és una guia referida a la modalitat bilingüe.	Concretar el títol	- Concretar el títol en educació bilingüe. - Escola bilingüe necessita concentració de recursos, alumnes, interlocutors, per tant, incloure en el títol: d'agrupament.	Incorporar un annex amb informació sobre recursos disponibles per cobrir els objectius que plantejges als mestres.	- Especificar a quin perfil de mestre va destinada la guia. - Categoria general fer canvi de títol per: orientacions per als mestres amb infants sords profunds. - En la modalitat comunicativa, subcategoria 3, fer el canvi per, Llengua i cultura. - Homogeneïtzar la redacció. - Qüestions que caldria mostrar en algun lloc: els efectes de la sordesa, o de l'accés restringit a la llengua majoritària (oral). - Facilitaria la comprensió que es possessin les preguntes que apareixen en l'esquema general, i també els apartats principals.
Valoració Global	Està bé tenir-ho per escrit. Has posat en forma de graella tot el que fem. Presentaré això a les companyes de la feina, del CREDAC. Em diran, tot això ja ho fem, però hi ha coses que no fem bé.	Guia resumida, molt bona, clara i dóna resposta a l'objectiu principal que es planteja. Les categories i subcategories són les adequades i necessàries per poder-ho portar a terme.	Està molt ben estructurat, els seus apartats tenen punt rellevants i totes les coses proposades són importants. La principal crítica son les coses que plantejges i no es fan avui dia.	Molt bé tot el que poses i proposes com a idees genèriques. Clar, falta desenvolupar tot aquest seguit d'intencions.	Seria bo introduir-ho a les escoles però potser s'hauria de fer dos tipus de guia per les dues modalitats.	Treball molt exhaustiu, compartimentat. És una bona eina per els docents que permet la reflexió de cada cosa en concret.	Una iniciativa boníssima i molt necessària oferir pautes generals, però prou concretes per als mestres que han de treballar cap a la inclusió de nens sords en l'escola ordinària.	És una proposta molt interessant. El camp de la modalitat educativa bilingüe necessita treballs d'aquest tipus. Es tracta d'una modalitat educativa molt nova (els primers projectes no tenen gaire més de 20 anys). Per tant, necessita molt de treball, reflexió i propostes com la que es presenta aquí.

Llegenda:

- Color blau aspectes que no introduïm a la nostra guia.
- Color verd qüestions que apareixen explicades a l'article.

Llegenda subcategories:

